

# ÅRSRAPPORT

## 2016

 Forsvarsbygg

VI BYGGER  
FORSVARSEVNE  
HVER DAG

# INNHOOLD

## KAPITTEL 1

LEDERS BERETNING s. 04

## KAPITTEL 2

INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG NØKKELTALL s. 07

Forsvarsbyggs samfunnsoppdrag s. 08

Organisasjon og ledelse s. 08

Samarbeid med andre s. 09

Våre mål s. 09

Nøkkeltall s. 09

Bygningsmassen s. 09

Organisasjonskart s. 10

## KAPITTEL 3

ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER s. 11

Samlet vurdering s. 12

Mål L1 s. 13

Mål L2 s. 16

Mål Ø1 s. 18

Mål I1 s. 19

Redegjørelse for ressursbruk s. 22

Virksomhetens bemanningssituasjon s. 24

## KAPITTEL 4

STYRING OG KONTROLL s. 26

Styringssystem s. 27

Mål- og resultatstyring s. 27

Riksrevisjonen s. 27

Risikostyring og internkontroll s. 28

Sikkerhet og beredskap s. 28

Informasjonssikkerhet s. 28

## KAPITTEL 5

FRAMTIDSUTSIKTER s. 29

Mål L1 s. 30

Mål L2 s. 30

Mål L3 s. 30

Mål Ø1 s. 31

Mål I1 s. 31

Nytt organisasjonskart s. 32

## KAPITTEL 6

ÅRSREGNSKAP s. 33

Ledelseskomentar til årsregnskapet for 2016 s. 34

Årsregnskap med noter s. 35

## FORSIDEBILDE:

Jarfjord grensestasjon.FOTO: FORSVARSBYGG





VI  
ER DER  
FORSVARET  
ER

9,5

Forsvarsbygg omsatte for 9,5 milliarder kroner.

545

Forsvarsbygg hadde 545 aktive investeringsprosjekter i ulike faser.

413,7

Forsvarsbygg tilbakeførte 413,7 millioner kroner til forsvarsbudsjettene fra salg og avhending av forsvareiendom.

2 882 727

Forsvarsbygg har siden 2001 avhendet 2 882 727 kvadratmeter.

20 922

20 922 kvadratmeter ble avhendet.

4 070 555

Forsvarsbygg forvalter en bygningsmasse på 4 070 555 kvadratmeter.

12 878

Forsvarsbygg forvalter 12 878 bygg og anlegg i hele landet.

3,7

3,7 millioner mennesker besøkte festningene.

136

I perioden 2012–2016 har Forsvarsbygg redusert energiforbruket med 136 GWh.

136 630

Forsvarsbygg solgte totalt 136 630 rådgivningstimer.



# KAPITTEL 1

---

# LEDERS BERETNING





## VI BYGGER FORSVARSEVNE HVER DAG

2016 har vært preget av god måloppnåelse, betydelig forbedringsarbeid og oppstart av organisasjonsendringer for å tilpasse oss fremtidens krav.

### 2016 HAR VÆRT ET GODT ÅR

Vi har hatt en positiv fremgang på måloppnåelsen vår, med god måloppnåelse på tre av fire mål. Vi har hatt høy aktivitet gjennom året, og har produsert vedlikehold og byggeprosjekter for 1,1 milliard kroner mer enn fjoråret. De gode resultatene har vi skapt med færre ansatte, samtidig som vi har effektivisert virksomheten vår med 65 millioner kroner siden 2012. Vi kan dermed konkludere med at Forsvarsbygg i 2016 har bidratt godt til å bygge forsvarsevne.

### FORSVARSEKTORENS EIENDOMSEKSPERT

Vi ivaretar forsvarsektorens eiendomsinteresser som en del av vårt oppdrag om å understøtte Forsvarets operative evne og beredskap. I 2016 har vi jobbet mye med støytutfordringer som kan oppstå som følge av Forsvarets behov for øving og trening, og vi har utarbeidet en statlig eierstrategi for Bodø flystasjon som følge av den kommende avviklingen av kampflyaktiviteten ved basen. Vår spisskompetanse på sikring av bygg er viktig for Forsvaret og unik i staten. Vi benyttes derfor stadig mer som rådgivere i andre samfunns-kritiske eiendomsprosjekter. I 2016 har vi hatt enkelte rådgivningsoppdrag for Forsvaret i forbindelse med innføring av allmenn verneplikt, og har på oppdrag fra Forsvaret gjennomført tiltak i kaserner på Madla og Huseby.

### BYGGEPROSJEKTER

I 2016 har vi gjennomført byggeprosjekter for om lag 3 milliarder kroner over hele landet til avtalt kvalitet og innenfor de rammer som er gitt. Jarfjord grensestasjon i Sør-Varanger og helikopterbase på Haakonsværn ble ferdigstilt. Det er i 2016 arbeidet med standardisering og erfaringsoverføring mellom byggeprosjektene, med mål om at kostnadene blir så lave som mulig. Dette arbeidet blir også svært sentralt i tiden fremover.

Kampflybasen på Ørland er vårt viktigste byggeprosjekt, og har i løpet av 2016 gått inn i sin mest hektiske fase. Planlagte og pågående prosjekter som er kritiske for mottak av de første kampflyene høsten 2017 er i rute. Etableringen av ny kampflybase berører mange enkeltmennesker, og det er viktig for oss å behandle berørte med forståelse og innenfor gjeldende lovgivning. Vi har fortsatt et krevende

arbeid foran oss knyttet til eiendomsverv og gjennomføring av nødvendige støyreducerende tiltak.

### NØKTERN OG VERDIBEVARENDE FORVALTNING

Med over 12 000 bygg og anlegg spredt over hele landet forvalter vi Norges største offentlige eiendomsportefølje. I 2016 brukte vi mer midler enn tidligere år til vedlikehold, som ga oss gode muligheter til å gjennomføre flere planlagte vedlikeholdstiltak. For festningene viser en flerårig satsing en positiv utvikling i tilstandsgrad. For den øvrige sammensatte eiendomsporteføljen ser vi motsatt utvikling. På oppdrag fra Forsvarsdepartementet har vi derfor igangsatt et arbeid med å se på sammenhenger mellom tilgjengelige årlige rammer og utviklingen i tilstanden på eiendommene. En foranalyse ferdigstilles i løpet av første tertial 2017. Forsvarsbygg avhender bygg og eiendom som ikke lenger skal benyttes av Forsvaret, eller som har blitt uhensiktsmessig for formålet. I 2016 ble 413,7 millioner kroner fra avhendingsvirksomheten overført forsvarsbudsjettene til høyere prioriterte oppgaver.

### FOKUSERT MILJØARBEID MED GODE RESULTATER

Energiledelse, bruk av fornybar energi og redusert ressursbruk er viktige elementer i leveransene våre. I 2016 avsluttet vi fase II av vårt energiledelsesprogram. Siden 2012 har vi, sammen med Forsvaret og Enova, redusert den årlige energibruken på sektorens drøye 12 000 bygg og anlegg med 136 GWh. Dette er godt over målet 93 GWh. For Forsvarsbygg betyr hver GWh spart rundt en million kroner. Et fortsatt sterkt fokus på energiledelse vil være avgjørende for å sikre kostnadskontroll på forsyningsiden fremover.

I desember 2015 overleverte vi sektorens første nullenergi-bygg, administrasjonsbygget Visund på Haakonsværn. Energiregnskapet fra første driftsår plasserer bygget helt i teten blant Norges mest energieffektive kontorbygg. Prosjektet har vist at nullenergibygg er fullt mulig å realisere uten dyre og kompliserte løsninger, og har stor overføringsverdi til fremtidige byggeprosjekter.

Vi gjør tidligere militære skyte- og øvingsområder tilgjengelig for rekreasjon og friluftsliv for befolkningen. I 2016 har vi

miljøsanert de utrangerte skyte- og øvingsfeltene Gimlemoen ved Kristiansand, Marka i Farsund og Persnes i Fredrikstad.

### VÅRT SAMFUNNSANSVAR

Festningene er nasjonale kulturminner og kulturmiljøer som er åpne for publikum. 3,7 millioner besøkte en av våre 14 festninger i 2016, hvilket er en økning på 400 000 sammenlignet med 2015. Nasjonalt kompetansesenter for sikring av bygg har i 2016 utført mange oppdrag for øvrig offentlig sektor innenfor sikkerhetsfaglig rådgivning. Dette er et viktig arbeid som gjør oss til en etterspurt leverandør i markedet. I 2016 ga vi ut en oppdatert versjon av Sikringshåndboka. Med boken gjør vi vår spisskompetanse og erfaring fra Forsvaret tilgjengelig for alle som jobber med forebyggende sikkerhetstiltak i Norge.

Som Norges største eiendomsaktør har vi et særskilt ansvar for å fremme seriøsitet og gode arbeidsforhold. I 2016 har Forsvarsbygg og Skatteetaten undertegnet en avtale om felles innsats mot kriminalitet i arbeidslivet. Avtalen vil gjøre det lettere for Forsvarsbygg å velge leverandører og underleverandører som opptrer i tråd med norsk skatte- og avgiftslovgivning.

### UTFORDRINGER FREMOMER

En ny langtidsplan for forsvarssektoren er vedtatt for perioden 2017-2020. Ambisjonen er å gi Forsvaret en bærekraftig struktur og relevant kampkraft for fremtiden. Forsvarsbygg er til for Forsvaret. Vår oppgave er å understøtte utviklingen gjennom å være en kostnadseffektiv støttefunksjon og sikre en mest mulig effektiv eiendomsportefølje. Utredninger i forsvarssektoren de siste to årene har avdekket et betydelig effektiviseringspotensial. Vi skal ta ut vår del. Kravene til innsparing innen utgangen av 2020 er på en kvart milliard kroner. Det får konsekvenser for hvordan vi er organisert, lokalisert og tjenestene vi skal levere i årene fremover.

I 2016 sluttet vi å levere renholdstjenester til Forsvaret, som et ledd i både å effektivisere leveransen i sektoren og rendyrke rollen vår som sektorens eiendomseksperter. Totalt ble 233 medarbeidere overført til ISS Facility Services, forsvarssektorens nye leverandør av renholdstjenester. 84 ble overført til Forsvaret. Foran oss står ytterligere endringer. Ny organisasjonsstruktur vil være på plass i løpet av første halvår 2017. Bemanningen vil bli tilpasset både organisering og oppgavemengde, og vi kan ikke utelukke noe overtallighet.

### FORSVARLIG FORVALTNING

Forsvarsbygg har levert et godt resultat innenfor rammen av forsvarlig forvaltning og sektorens krav til holdninger, etikk og ledelse. Risikoreducerende tiltak følges opp som en integrert del av virksomhetsstyringen. I de kommende år skal vi fortsette å skape gode resultater gjennom forsvarlig forvaltning, evnen til systematisk læring, forbedring av arbeidsprosesser og standardisering av leveransene våre. Riksrevisjonen hadde ingen merknader til Forsvarsbyggs regnskap for 2015.



**Svein Thorbjørn Thoresen**

Direktør

**FORSVARSBYGG**



# KAPITTEL 2

## INTRODUKSJON TIL VIRKSOMHETEN OG HOVEDTALL



STORTINGET



FORSVARSDEPARTEMENTET



FORSVARSMATERIELL

FORSVARSBYGG

FORSVARET

NASJONAL  
SIKKERHETS-  
MYNDIGHET

FORSVARETS  
FORSKNINGS-  
INSTITUTT

Forsvarsbygg er en etat i forsvarssektoren.

# Forsvarsbygg er et statlig forvaltningsorgan underlagt Forsvarsdepartementet. Vi utvikler, bygger, drifter og avhender eiendom for forsvarssektoren.

## FORSVARSBYGGS SAMFUNNSOPPDRAG

Forsvarets viktigste arbeid er å forsvare landet vårt. Forsvarsbyggs oppgave er å sørge for at Forsvaret har effektive og fleksible fasiliteter for å øve, lære og bo, og kostnadseffektive løsninger som gjør at ressurser frigjøres til å styrke Forsvarets kjernevirksomhet. På den måten bidrar vi til å bygge forsvarsevne, hver eneste dag.

Rådgivning innen sikring av bygg, kulturminnevern og avhending er også viktige bidrag til å frigjøre midler for å styrke Forsvarets operative evne. Ringvirkningene av Forsvarsbyggs aktiviteter treffer innbyggere i hele Norge, både i og utenfor Forsvaret.

Forsvarssektorens forvaltningsmodell synliggjør kostnadene for eiendom, bygg og anlegg (EBA) og gjør forvaltningen effektiv. Forsvarsdepartementet eier eiendommene som forsvarssektoren bruker, og beslutter hvordan disse skal benyttes og utvikles. Forsvarsbygg har ansvaret for å utvikle, bygge, vedlikeholde og drifte EBA som forsvarssektoren betaler leie for. Forsvaret er leietaker og bruker. De prioriterer utfra sine behov og stiller krav. Forvaltningsmodellen er vedtatt av Stortinget.

### VI PLANLEGGER, BYGGER OG DRIFTER

Forsvarsbygg ivaretar forsvarssektorens EBA. Vi sørger for alle oppgaver innenfor utvikling, bygging, utleie, drift og vedlikehold.

### VI BESKYTTER OG SIKRER BYGG OG ANLEGG

Nasjonalt kompetansesenter for sikring av bygg (NKSB) er statens rådgiver for beskyttelse og sikring av EBA mot eksplosjonsulykker, terrorhandlinger, spionasje, sabotasje og annen kriminalitet. Kompetansesenteret leverer sikkerhetsfaglig rådgivning til alle større byggeprosjekter i forsvarssektoren og staten for øvrig.

### VI TAR VARE PÅ MILJØET

Forsvarsbygg har et spesielt ansvar for miljøutfordringene

i forsvarssektoren. Vi har landets fremste kompetanse på miljøutfordringer innenfor forurensning og støy fra militær aktivitet og øvelser. Stadig mer spesialiserte krav for sektoren blir ivaretatt og oppfylt.

### VI TAR VARE PÅ KULTURMINNER

Både vernet og ikke-vernede bygningsmasse utgjør en stor samfunnsmessig ressurs med mye potensial. Vår kulturminnefaglige rådgivning bidrar til løsninger for å ivareta kulturminneinteresser og forene vernehensyn med optimal bruksfunksjon. Vi gir råd til hele offentlig sektor.

### VI SKAPER NYTT LIV PÅ HISTORISK GRUNN

Forvaltningen av de nasjonale festningene handler om å gjøre festningene tilgjengelige for publikum hele året. Vi tilrettelegger for utvikling av festningene i en forretnings- og samfunnsmessig balanse som er verdiøkende og med mål om økt selvfinansiering.

### VI AVHENDER EIENDOM

Forsvarsbygg avhender militære eiendommer som er tatt ut av tjeneste. Avhendingen omfatter alt fra salg til miljøoppdydding, tilrettelegging for sivil bruk og prosessen fram til nye eiere overtar. Dette tilfører midler til forsvarsbudsjettet og fritar forsvarssektoren for framtidig drifts- og oppryddingsansvar.

## ORGANISASJON OG LEDELSE

Forsvarsbygg er i dag Norges største offentlige eiendomsaktør. Vi ivaretar Forsvarets behov gjennom planmessig vedlikehold og fornyelse av den totale eiendomsporteføljen med 12 878 bygg og anlegg, på totalt 4 070 555 kvadratmeter bygningsmasse, fordelt over hele landet. I 2016 omsatte vi for 9,5 milliarder kroner. Siden 2001 har vi avhendet over 2 882 727 kvadratmeter uhensiktsmessig eiendom. Salg av eiendom har gjort at sektoren har fått tilbakeført 3,9 milliarder kroner netto til å styrke Forsvarets operative evne. Vi har 1372 ansatte fordelt på 1297 årsverk. Vi er til stede der Forsvaret er, i 347 av landets 428 kommuner. Vårt hovedkontor er i Oslo.



Bygge- og rehabiliteringsprosjektene våre spenner bredt fra bolig- og kontorbygg til ny kampflybase, ny helikopterbase i Bardufoss og Haakonsværn og ny grensestasjon i Sør-Varanger. Prosjektene gjennomføres innen vedtatte rammer for økonomi, tid og kvalitet. Årlig har vi om lag 550 større og mindre investeringsprosjekter i ulike faser over hele landet, og investerer om lag 3 milliarder kroner.

## SAMARBEID MED ANDRE

Vi samarbeider tett med andre etater i sektoren, blant annet om forskning og utvikling på sikring av EBA. Vi har rammeavtaler med profesjonelle aktører i EBA-bransjen knyttet til byggeprosjektene våre, og alle innkjøp er gjort etter konkurranse i markedet.

## VÅRE MÅL

- **L1** Nøktern og verdibevarende forvaltning av EBA i Forsvarssektoren
- **L2** Miljøriktig planlegging, bygging og forvaltning av EBA i forsvarssektoren
- **Ø1** Resultat i samsvar med budsjett og kostnadseffektiv drift av virksomheten
- **I1** Forbedret evne til forsvarlig forvaltning

For å nå disse målene har vi satt oss fire interne mål. Målene ivaretas av etatsjef og rapporteres ikke til Forsvarsdepartementet.

- Sikre omdømme, posisjon og gode kunderelasjoner
- Effektive verdiskapningsprosesser og konkurranse-dyktige leveranser
- Være en attraktiv arbeidsplass
- Riktig kompetanse til rett tid

Fra og med 2017 har vi et nytt eksternt målbilde. Vi omtaler de nye målene i kapittel 5, Framtidsutsikter.

## NØKKELTALL 2012–2016

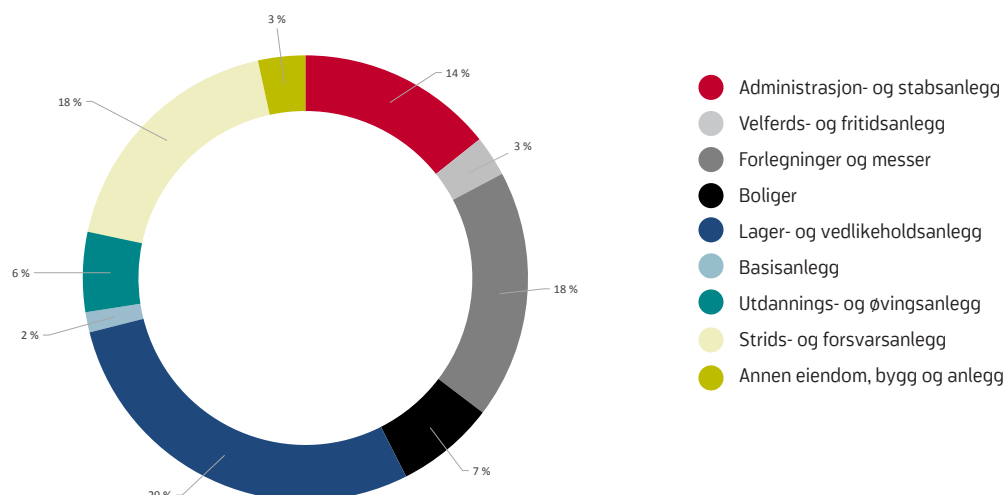
	2016	2015	2014	2013	2012
Antall årsverk	1297	1581	1556	1523	1426
Samlet tildeling post 01-99 (millioner kroner)	6 748 135	5 984 345	5 810 166	5 868 136	5 567 159
Utnyttelsesgrad post 01-29	102,7 %	102,2 %	98,4 %	99,1 %	98,6 %
Sum driftskostnader (millioner kroner)	5 647 794	5 217 172	5 323 815	5 258 703	5 047 655
Andel investeringer	44,4 %	39,5 %	41,1 %	37,9 %	35,9 %
Lønnsandel av driftskostnader	16,3 %	20,2 %	20,8 %	19,6 %	18,8 %
Lønnskostnader per årsverk (hele tusen)*	710	668	713	678	666
Solgt forsvarseiendom for (millioner kroner)	346	235	300	437	502
Investeringsaktivitet i egne bygg og anlegg (millioner kroner)	2571	2 536	2 779	2 255	2 112
Driftsresultat overført til Forsvarsdepartementet (millioner kroner)**	636	913	805	816	850

\*I 2016 sluttet vi å levere renholdstjenester til Forsvaret. Snittlønn kan derfor ikke sammenlignes med tidligere år.

\*\* Nedgangen skyldes at det i 2015 var et større mindreforbruk som ble overført til 2016.

Alle tall er indeksregulerte.

## BYGNINGSMASSEN



## ORGANISASJONSKART



**DIREKTØR**  
Svein Thorbjørn Thoresen

### STAB



STRATEGI OG UTVIKLING  
Ragnar Bjørgaas



ØKONOMI  
Cecilie Stadaas



KOMMUNIKASJON  
Jeanette Christensen



INTERNKONTROLL  
Dag Westby

### VIRKSOMHETSOMRÅDER



FORVARSBYGG  
EIENDOM  
Haakon Øberg



FORVARSBYGG  
UTVIKLING  
Erik Øimoen



FORVARSBYGG  
KAMPFLYBASE  
Olaf Dobloug



FORVARSBYGG  
UTLEIE  
David Halvorsen



FORVARSBYGG  
NASJONALE  
FESTNINGSVERK  
Nina Eidem



FORVARSBYGG  
SKIFTE EIENDOM  
Marit Jakobsen  
Leganger



FORVARSBYGG  
FUTURA  
Steinar Lie



FORVARSBYGG  
FELLESTJENESTER  
Bjørn Georg Hagen



# KAPITTEL 3

---

## ÅRETS AKTIVITETER OG RESULTATER

Forsvarsbygg rapporterer på mange målområder. Vi har nådd effektiviseringskravet, og levert gode resultater på miljøvennlige løsninger. Vi har samtidig en utfordring med å opprettholde tilstandsgraden på forsvarssektorens eiendom, bygg og anlegg (EBA).

## SAMLET VURDERING

Forsvarsbygg har god måloppnåelse på tre av fire mål i 2016. Dette er en forbedring fra fjoråret.

### RESSURSBRUK

I 2016 omsatte vi for 9,5 milliarder kroner. Dette er en økning på rundt 2 milliarder kroner, som i hovedsak skyldes etableringen av kampflybasen på Ørland. Fra 2015 har vi hatt en økning i driftskostnader på 1,1 milliard kroner som følge av økt aktivitet. Tjenestekjøp utgjorde 78 prosent av driftskostnadene, når avskrivninger er holdt utenfor. De samlede lønnskostnadene var på 15 prosent i 2016, mot 17 prosent i 2015. Avskrivningskostnader på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler utgjør 2 prosent mens andre driftskostnader utgjorde 5 prosent.

### REGNSKAPET

Etter kontantprinsippet viser de økonomiske resultatene en mindretgift på driftskapitlene på 19,7 millioner kroner. Dette er godt innenfor målkravet. For investeringsvirksomheten i sin helhet ble omsetningen lavere enn tilgjengelige rammer, som følge av forsinket oppstart av flere delprosjekter på kampflybasen på Ørland. Effektiviseringskravene satt til Forsvarsbygg i 2016 er innfridd.

### MILJØ

Forsvarsbygg har over flere år jobbet langs mange dimensjoner for å bidra til et bedre miljø. Vi har oppnådd gode resultater innenfor energisparing hvor vi har redusert forbruket med 136 GWh gjennom energioppfølging og tekniske tiltak for energieffektivisering i eksisterende bygg. Dette resultatet er langt over kravet på 93 GWh. Vi har oppnådd resultatkravene for reduksjon av CO<sub>2</sub>-utslipp ved å fase ut bruk av fossilt brensel til oppvarming til fordel for mer miljøvennlige energibærere. I 2016 har vi miljøsanert de utrangerte skyte- og øvingsfeltene Gimlemoen ved Kristiansand, Marka i Farsund og Persnes i Fredrikstad.

### EFFEKT FOR FORSVARSEKTOREN OG SAMFUNNET

I 2016 ferdigstilte vi 36 investeringsprosjekter av i alt 545 pågående prosjekter i ulike faser. Vi har utført 94 prosent av det planlagte vedlikeholdet på bygningsmassen.

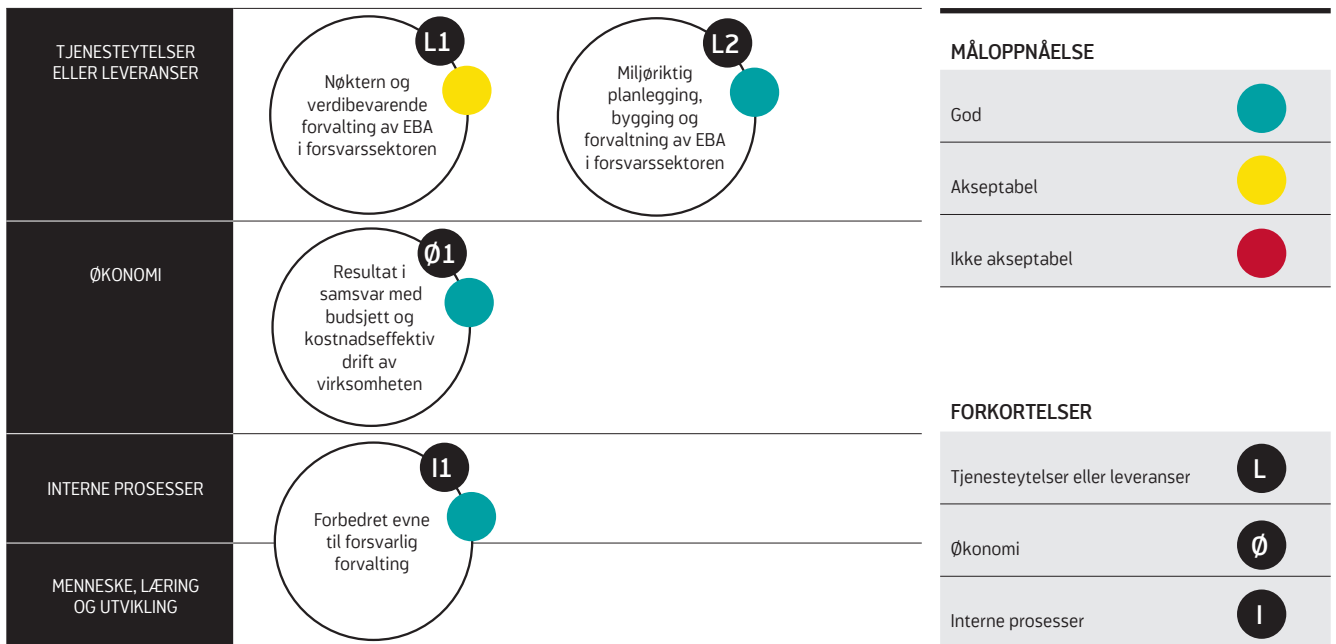
Vår tilstedeværelse over store deler av landet, gjør oss til en viktig bidragsyter for både lokal og nasjonal sysselsetting.

Vi bidrar til å skape nytt liv på historisk grunn ved å legge til rette for aktivitet på de nasjonale festningsverkene. Festningene ble i 2016 besøkt av 3,7 millioner mennesker, en økning på hele 400 000 fra året før. En publikumsundersøkelse foretatt av TNS Gallup viser svært høy tilfredshet ved besøk på festningene. Det befester festningenes posisjon som viktige nasjonale kulturminner, og som arenaer for rekreasjon, kultur- og næringsvirksomhet.

Våre rådgivningsmiljøer innen beskyttelse og sikring av eiendom, bygg og anlegg, kulturminneforvaltning og avhending av offentlig eiendom sitter på ledende kompetanse i Norge. Dette er kompetanse som kommer både forsvarssektoren og samfunnet forøvrig til gode gjennom til sammen 23 314 solgte rådgivningstimer. Dette er en økning på 1,5 prosent fra året før. 15 922 av timene er knyttet til arbeidet med å sikre Norge gjennom Nasjonalt kompetansesenter for sikring av bygg.

Vi avhender eiendom Forsvaret ikke lengre skal benytte. Gjennom salg og miljøsanering bidrag vi til å transformere tidligere militære eiendommer til ny sivil bruk. Etter at kostnader til rivning, sikring og miljøsanering er trukket fra, leverte vi i 2016 413,7 millioner kroner tilbake til forsvarsbudsjettene til bruk for høyere prioriterte formål i sektoren. Avhending av overflødig eiendom bidrar også til å redusere forsvarsektorens samlede driftskostnader til eiendom, bygg og anlegg.

Vi har i 2016 startet en rekke forbedrings- og effektiviserings tiltak. Målet er å øke kvaliteten, spare kostnader og frigjøre ressurser som kan bidra til Forsvarets operative evne.



## MÅL L1

### NØKTERN OG VERDIBEVARENDE FORVALTNING AV FORSVARSSEKTORENS EIENDOMMER, BYGG OG ANLEGG

Vi skal utføre oppgaver etter de retningslinjene Forsvarsdepartementet fastsetter for EBA. Når det gjelder investeringer i EBA, skal vi levere riktig beslutningsgrunnlag som sikrer nøktern, kostnadseffektiv EBA i et livsløpsperspektiv. Investeringene vi gjør i EBA skal gjennomføres i samsvar med investeringsplan godkjent av Forsvarsdepartementet. Eiendomsregisteret vårt skal være oppdatert med korrekt eiendomsinformasjon.

Vi skal opprettholde verdiene og sikre at eiendomsporteføljen er tilpasset fremtidige behov i forsvarssektoren. Videre skal vi medvirke til å redusere de samlede driftsutgiftene i sektoren ved å selge eller rive eiendommer som Forsvaret ikke lenger har bruk for. Forsvarssektoren skal sikres best mulige rammevilkår for virksomheten sin når det gjelder bruk og disponering av arealer.

#### SAMLET VURDERING AV MÅLOPPNÅELSE

##### Vi leverer akseptabelt på målet i 2016.

I 2016 har vi levert et meget tilfredsstillende investeringsresultat innenfor tilgjengelig ramme. Vi har hatt 545 investeringsprosjekter med varierende kompleksitet i ulike faser over store deler av landet. Forsvarsbygg har jobbet langsiktig med kompetanseheving innen prosjektledelse, noe som har bidratt til å styrke gjennomføringsevnen vår i

prosjekter på investeringssiden. Vi har også igangsatt flere forbedringsprosjekter som skal bidra til mer effektive arbeidsprosesser. Basert på regnskap etter kontantprinsippet har vi for 2016 et resultatavvik på 14 prosent mot investeringsrammen på 3,5 milliarder kroner. Det har gjennom hele 2016 vært en økende andel av prosjekter innen kategorien «Spesialprosjekter». Disse omfatter andre oppdrag internt i forsvarssektoren og mot eksterne statlige enheter, blant annet justissektoren. Denne kategorien ser ut til å øke i volum i årene som kommer.

Kampflybaseprosjektet har i løpet av 2016 gått inn i sin mest hektiske fase. En betydelig del av prosjektporteføljen på Ørland er nå i gjennomføringsfasen, men flere store prosjekter er fortsatt i tidligfase, som eiendomserverv, støytiltak og hangarer.

Forberedelsene til å etablere Quick Reaction Alert (QRA) på Evenes har kommet godt i gang, og er samordnet med nytt oppdrag om å etablere Evenes som base for blant annet nye maritime overvåkningsfly. Arbeidet gjennomføres i tett dialog med Forsvarsdepartementet og Forsvaret.

Resultatet for 2016 viser en negativ utvikling av teknisk tilstand for utleieporteføljen, og er ikke akseptabel i forhold til målkravet. Forsvarsbygg har produsert betydelig mer vedlikehold enn foregående år, og alle omsatte midler i 2016 er brukt til verdibevarende formål. Ikke alle tiltak er av et slikt omfang at de gir utslag på registrert tilstandsgrad. Resultatet for året viser i stort at vedlikeholdsetterslepet og oppgraderingsbehovet har økt i 2016 sammenlignet med 2015. Det knytter seg imidlertid noe usikkerhet til grunnlaget



for rapportert tilstandsgrad for den ordinære utleieporteføljen. Årsaken er at vi har prioritert å ha så høy produksjon som mulig helt inn mot årsskiftet for å kunne omsette alle tilgjengelige rammer, og at vi derfor ikke var helt ajour med oppdateringer av tilstandsgraden. Disse oppdateringene skal gjennomføres og analyseres som en del av grunnlaget for prioritering av ressursinnsatsen i 2017.

Festningsverkene har en positiv utvikling av tilstandsgraden. Dette skyldes i hovedsak tilføring av fornyelsesmidler over flere år, og økt vedlikehold gjennom økte inntekter og intern effektivisering.

I 2016 har vi analysert driftsprosessene i utleievirksomheten vår, og tiltak for å effektivisere driften og frigjøre midler til økt vedlikehold, er i ferd med å bli implementert i hele organisasjonen.

Vedlikehold er en viktig innsatsfaktor for å opprettholde tilstandsgraden på porteføljen. Det utarbeides rullerende treårs vedlikeholdsplaner, og det har vært god oppfølging av gjennomføringen. Andelen gjennomførte tiltak i 2016 er 94 prosent i forhold til opprinnelig plan, hvilket anses som et godt resultat. Festningsverkene har krav om årlig økning av vedlikeholdsinnsatsen, og dette er oppnådd. En annen viktig innsatsfaktor for å opprettholde tilstandsgraden er komponentutskifting. Også her har produksjonen innenfor tilgjengelige rammer vært meget tilfredsstillende.

Forsvarsbygg har, i forbindelse med årets oppdatering av EBA-investeringsplan 2017-2025, utarbeidet en fornyelsesplan i dialog med Forsvaret. Her har vi definert et trettitalls prosjekter, som har høy prioritet grunnet HMS- og operative krav.

Forsvarsbygg gikk inn i 2016 med liten risiko knyttet til det økonomiske målkravet for avhendingsvirksomheten. Prognosen for året var 415 millioner kroner, og årsresultatet ble 413,7 millioner kroner. I 2016 arbeidet vi med totalt 459 avhendingsprosjekter, fordelt på 109 miljøprosjekter og 350 salgsprosjekter. Et profilert salgsprosjekt i året som gikk var salg av Forsvarets siste boliger i Gors vei i Bergen. Disse ble solgt i markedet i desember, med overtagelse og oppgjør i løpet av første kvartal 2017. Salgene ga en samlet inntekt på 49,8 millioner kroner, mens verditaksten for eiendommene var på 28,6 millioner kroner. Verditaksten var kvalitetssikret både internt og eksternt, men klarte likevel ikke å ta høyde for den ekstraordinære interessen disse salgsobjektene fikk i markedet.

I 2016 ble det avhendet 20 922 kvadratmeter, mens arealtilgangen til avhendingsporteføljen ble på 53 220 kvadrat-

meter. Skifte eiendom tilbakeførte hele 60 588 kvadratmeter til utleieporteføljen i 2016, hvorav cirka 54 000 kvadratmeter er arealer som skal benyttes av Forsvaret. Denne overføringen medførte også en drastisk reduksjon i Skifte eiendoms heftelsesportefølje, en portefølje med restriksjoner som gjør at den ikke er mulig å avhende. Denne er nå på lave 2 235 kvadratmeter.

I 2016 har vi vært en sentral rådgiver i arbeidet med Forsvarets langtidspan. Vårt bidrag har vært å synliggjøre effektiviseringspotensialet i EBA-porteføljen, samt kostnadsberegne og beskrive de EBA-messige konsekvensene av forslagene til strukturelle endringer i forsvarssektoren.

Langtidspanen skal bidra til at forsvarssektoren kraftsamler aktivitet til etableringer som ivaretar operative behov. Overføring av flyplassdriften i Bodø, inkludert leie- og festeavtaler for nødvendige arealer fra forsvarssektoren til Avinor AS, er gjennomført i tett samarbeid internt i sektoren. Flyplassdriften på Rygge ble tilbakeført Forsvaret etter at det sivile driftsselskapet stanset driften. Forsvarsbygg har støttet Luftforsvaret i denne prosessen. Luftfartskritisk areal på Værnes er solgt, og salgs- og leieverdien for samme type areal på Flesland er avklart gjennom rettslig avtaleskjønn. Forsvarssektoren har ikke tatt stilling til om arealene skal selges eller leies ut til Avinor. I denne prosessen gjenstår noen avklaringer knyttet til årlig indeksregulering av salgssum og leiebeløp. For å redusere antall rettslige avtaleskjønn har Forsvarsbygg gitt innspill til Forsvarsdepartementet om prinsipper for bruk av rettslig avtaleskjønn.

Forsvarssektorens landsverneplan del 2 er ferdigstilt og oversendt Forsvarsdepartementet for videre behandling. Planen dekker i hovedsak perioden fra 1945 til 2000.

Forsvarsbygg ivaretar Forsvarets arealbruksinteresser i sivile høringssaker, og skal sikre best mulige rammevilkår for Forsvarets virksomhet. I 2016 har vi vært involvert i innsigelsesbehandling etter plan- og bygningsloven i en rekke kommuner. Flere saker har vært knyttet til Forsvarets skyte- og øvingsfelt i sjø. Her har vi gjennom året også bistått Forsvaret i gjennomgang av fremtidige nasjonale behov. For verneplansaker har vårt fokus vært å ivareta unntaksbestemmelser for Forsvarets luftfartøy. Mot slutten av året vedtok Klima- og miljødepartementet Forsvarsbyggs forslag til nye grenseverdier for støy fra skytebaner i revisjonen av retningslinje T-1442. De nye grenseverdiene vil kunne redusere arealbrukskonfliktene knyttet til støysoner som vi opplever ved mange av Forsvarets skytebaner.

## RESULTATKRAV

### L1.1 TILSTANDSGRAD I Utleieporteføljen

Forsvarsbygg skal overvåke at verdiene i eiendomsmassen ivaretas, det vil si at tilstandsgraden (teknisk verdi, innemiljø og funksjonell standard) opprettholdes for de bygninger og anlegg som primært er innrettet mot utleie innenfor forsvarssektoren (utleieporteføljen). Tilstandsgraden opprettholdes gjennom en målrettet kombinasjon av fornyelse og verdibevarende/tilstandsbasert vedlikehold. Utviklingen måles med utgangspunkt i utvikling av arealkorrigert teknisk tilstandsgrad ved utgangen av 2011.

#### AMBISJON 2016

Tilstandsgraden skal være maksimalt 1,30

#### RESULTAT 2016

Tilstandsgraden er 1,37

Styringsparameter L1.1	2016	2015	2014	2013	2012
Tilstandsgrad	1,37	1,32	1,31	1,32	1,30

### L1.2 TILSTANDSGRAD FESTNINGSVERK

Forsvarsbygg skal overvåke at verdiene i denne delen av eiendomsmassen ivaretas, herunder at kultur- og minneverdier ivaretas på en tilfredsstillende måte og at tilfredsstillende vedlikeholds nivå oppnås. Tilstandsgraden opprettholdes gjennom en målrettet kombinasjon av fornyelse og verdibevarende/tilstandsbasert vedlikehold. Utviklingen måles med utgangspunkt i arealkorrigert teknisk tilstandsgrad ved utgangen av 2012.

#### AMBISJON 2016

Tilstandsgraden skal være maksimalt 1,49

#### RESULTAT 2016

Tilstandsgraden er 1,40

Styringsparameter L1.2	2016	2015	2014	2013	2012
Tilstandsgrad	1,40	1,46	1,49	1,51	1,59

### L1.3 INVESTERINGSKOSTNAD PER KVADRATMETER

Forsvarsbygg skal planlegge og ferdigstille bygg med nøktern standard og tilfredsstillende kvalitet til riktig kostnad per kvadratmeter.

#### AMBISJON 2016

For hvert prosjekt beregnes et prosentvis avvik i forhold til en referansekostnad innenfor byggkategoriene: administrasjons- og stabsanlegg, boliger, forlegninger og messer, lager og vedlikeholdsanlegg og undervisnings- og øvingsanlegg.

På bakgrunn av det prosentvise avviket i hvert enkelt prosjekt, beregnes et samlet avvik for prosjektene. Kravet er minimum reduksjon på 2 prosent.

#### RESULTAT 2016

Resultatet er en økning på 12 prosent.

Styringsparameter L1.3	2016	2015	2014	2013	2012
Avvik i investeringskostnad per kvm	12 %	19 %	19 %	IA	IA

### L1.4 GJENNOMFØRINGSGRAD I HENHOLD TIL VEDLIKEHOLDSPPLAN

Forsvarsbygg skal sikre at det årlige vedlikeholdet gjennomføres planmessig.

#### AMBISJON 2016

Andel av tiltak i opprinnelig godkjent vedlikeholdsplan som er gjennomført ved årets slutt skal være 90 prosent eller bedre.

#### RESULTAT 2016

Resultatet er en gjennomføringsgrad på 94 prosent.

Styringsparameter L1.4	2016	2015	2014	2013	2012
Andel gjennomføringsgrad iht. vedlikeholdsplan	94 %	92 %	85 %	IA	IA

### L1.5 EFFEKTIV EBA-UTNYTTELSE I SEKTOREN

Forsvarsbygg skal følge opp at EBA som sektoren disponerer til enhver tid, i så stor grad som mulig enten er i bruk, eller blir raskt avhendet. Dette sikrer at vedlikeholdsbehovene knyttet til sektorens EBA er fullfinansiert gjennom husleien og at den samlede verdibevareingsinnsatsen kan rettes mot EBA som er i aktiv bruk.

#### AMBISJON 2016

Det totale antall kvadratmeter i sektoren (i prosent) uten leieinntekter skal være 10 prosent eller lavere.

#### RESULTAT 2016

Resultatet er 8,5 prosent.

(Styringsparameteren var ny fra og med 2015)

Styringsparameter L1.5	2016	2015
Effektiv EBA-utnyttelse i sektoren	8,5	10,6

### L1.6 ØKE ANDEL TIL VEDLIKEHOLD PÅ FESTNINGENE

Forsvarsbygg skal frigjøre en større andel av de totale ressursene ved de nasjonale festningsverkene til vedlikehold for å bidra til forbedring av tilstandsgraden og sikre tilfredsstillende vedlikeholds nivå. Forsvarsbygg skal gjennom økte

inntekter og reduserte kostnader til forvaltning og drift av festningene, kanalisere midler til økt vedlikehold.

### AMBISJON 2016

Økt andel midler frigjort til vedlikehold skal være minimum 14 millioner kroner.

### RESULTAT 2016

Resultatet er 14,0 millioner kroner.

## MÅL L2

### MILJØRIKTIG PLANLEGGING, BYGGING OG FORVALTNING AV EIENDOM, BYGG OG ANLEGG I FORSVARSSEKTOREN

Vi skal sørge for miljøriktig planlegging, utvikling og forvaltning av EBA i forsvarssektoren for å ivareta samfunnsansvar og sikre helhetlige løsninger og bedre miljøprestasjoner. Miljøarbeidet skal være systematisk, forebyggende og dokumenterbart. Vi skal utvikle kompetanse og være en pådriver i miljøarbeidet på områder som har god effekt for forsvarssektoren, bidra til utvikling ved å ta i bruk effektive metoder og stille krav til leverandører for utvikling og valg av miljøriktige tjenester og produkter. Vi skal være en god rådgiver i miljøspørsmål med tanke på muligheter, planlegging og oppfølging av helhetlig avgjørelser og tiltak, og skal blant annet:

- ivareta miljøinteressene til forsvarssektoren overfor samfunnet på kort og lang sikt, blant annet sikre godt samarbeid med offentlige myndigheter på aktuelle områder
- redusere energibruk og bedre energieffektiviteten i bygg og anlegg
- redusere CO<sub>2</sub>-utslipp fra fossilt brensel til oppvarming av EBA i sektoren
- sikre HMS-aspekt i EBA
- fullføre implementering av miljøledelse i samsvar med ISO 14001, og planlegge vedlikehold av systemet, slik at det kan forbedres kontinuerlig

### SAMLET VURDERING AV MÅLOPPNÅELSE

#### Vi leverer godt på målet i 2016.

I Forsvarsbygg er det grønne skiftet en realitet. I 2016 har vi redusert energiforbruket med 136 GWh gjennom energioppfølging og tekniske tiltak for energieffektivisering i eksisterende bygg. Dette er et veldig godt resultat, og langt over resultatkravet på 93 GWh ved endt prosjektperiode for Energiledelse fase II (2012-2016).

Energiledelsesprogrammet vårt har bidratt til å redusere forsvarssektorens energibruk gjennom ombyggingstiltak av direkte drevne vifter, utskiftning av SD-anlegg (sentral driftskontroll), behovsstyring av lys/lyskontroll, skifte varme-gjenvinnere for å øke virkningsgraden til 70-80 prosent, samt ombygging av varme- og sanitæranlegg. Vi har fokus på å optimalisere drift av bygg og anlegg ved blant annet å sikre riktig innstilling av returtemperatur på varmeanlegg og annet teknisk utstyr for å redusere energibruken. I tillegg har vi satsset på ytterligere videreutvikling av kompetanse for eget personell, og drevet holdningsskapende arbeid. Utfordringen for forsvarssektoren fremover blir å ta vare på effekten som er oppnådd i drift når prosjektperioden nå er avsluttet.

Det finnes ikke ressurser til å gjennomføre nye tekniske tiltak fremover for å redusere energibruken ytterligere. For å unngå en årlig gjennomsnittlig forbruksvekst på 5-10 prosent, vil Forsvarsbygg videreføre arbeidet med energioppfølging der tekniske installasjoner overvåkes og feil utbedres raskt for å sikre at driften er så effektiv som mulig. I tillegg vil vi gjennomføre holdningsskapende arbeid blant brukere og egne ansatte, samt videreføre kompetansebygging om energiledelse internt.

Forsvarssektorens første nullenergibygg, et 2 200 kvadratmeter stort kontorbygg på Haakonsvern, har i 2016 vært i drift i ett år. Energiforbruket det første året har vært cirka 34 000 kilowattimer, et tall som er svært nær det beregnede energikravet og innenfor rammen som var satt. 34 000 kilowattimer tilsvarer forbruket til én stor enebolig. Til sammenligning bruker et normalt kontorbygg inntil 300 000 kilowattimer i året. Med de mindre forbedringene og justeringene som er utført i første driftsår, ligger vi an til å redusere energiforbruket ytterligere i 2017. Erfaringene fra bygging og drift i dette prosjektet er viktig å ta med seg i det videre arbeidet for å nå regjeringens målsetting om nesten nullnivå på offentlige nybygg fra 2020.

Vi har oppfylt resultatkravene for reduksjon av CO<sub>2</sub>-utslipp for perioden frem til og med 2016, på tross av at tiltakene som ble iverksatt i fjor først vil være klare til å tas i bruk fra første tertial i år. Forsvarssektoren har over mange år arbeidet med å fase ut bruk av fossilt brensel til oppvarming med mer miljøvennlige energibærere. Målsetningen er at all bruk av fossilt brensel for oppvarming av bygg skal være faset ut innen utgangen av henholdsvis 2018 (grunnlast) og 2020 (topplast). Grunnlast utgjør cirka 30-50 prosent av totalt effektbehov på årets kaldeste dager, og dekker 80-85 prosent av det samlede årlige energibehovet. Topplast dekker resten av energibehovet. Vi vil prioritere arbeidet med utfasing i årene fremover. Vi har i overkant av 100 større



og mindre oljekjeler som skal fases ut, men noen av de store prosjektene har så lang faktisk gjennomføringstid at vi trolig ikke vil være helt i mål innenfor fristen.

Forsvarsbygg har i en rekke år oppnådd kravet for sortering av byggavfall. Sorteringsgraden for byggavfall i 2016 er 96 prosent, 31 prosent over målkravet. Det har i lengre tid vært krevende å nå sorteringsmålet for næringsavfall, og Forsvarsbygg har ikke klart å nå årets resultatkrav. Fra og med 2016 er kravet 65 prosent, mot tidligere 60 prosent. Årets resultat viser en sorteringsgrad på 60 prosent. I 2016 innførte vi nye prosedyrer for håndtering av næringsavfall, som svar på en til da uklar rolle- og ansvarsfordeling i forsvarssektoren. Vi har også gitt ut en egen håndbok for avfallshåndtering i sektoren, i samarbeid med Forsvaret. For å øke sorteringsgraden på næringsavfallet har vi i tillegg utarbeidet lokale avfallsplaner, bedret skiltingen av returpunktene og sørger for en jevnlig dialog med leverandører og brukere. Tiltakene har hatt effekt, men vi erfarer at det tar lengre tid å øke sorteringsgraden enn opprinnelig forutsatt. Arbeidet fortsetter i år, og fremover mot 2020. Vi forventer en måloppnåelse på 62 prosent for 2017, og deretter en en gradvis økning opp mot 65 prosent i 2020.

Fra tid til annen kommer ny kunnskap om materialer, som etter bruk i lang tid, viser seg å kunne ha skadelige effekter. Dette er tilfellet for PFAS, per- og polyfluoreerte alkylstoffer, som tidligere ble benyttet i brannskum på brannøvningsfelt. Sektoren har arbeidet med kartlegging av forurensing, bidratt til regelverksutvikling og tiltaksmetoder i samarbeid med Miljødirektoratet og andre offentlige aktører i flere år. Forsvarssektoren har kartlagt PFOS og andre PFAS-forurensninger ved åtte flyplasser. Det er påvist forurensning ved sju av dem, men med forskjellig alvorlighetsgrad. I 2016 iverksatte Forsvarsbygg rensertiltak på Ørland og Rygge, samt skiftet ut forurenset masse på Rygge. Vi er i gang med risikovurderinger og tiltak på flere lokasjoner, et arbeid som trolig vil pågå i flere år fremover.

## RESULTATKRAV

### L2.1 REDUKSJON AV ENERGIFORBRUK TIL EIENDOM, BYGG OG ANLEGG

Forsvarsbygg skal forbedre miljøverntilstanden i forsvarssektoren ved å redusere forbruk av energi i sektorens bygg og anlegg, og redusere energikostnadene i forhold til en situasjon uten gjennomføring av tiltak. Hensikten med indikatoren er at Forsvarsbygg, i samarbeid med Forsvaret, viderefører arbeidet med å effektivisere energibruken i bygg og anlegg. Målsettingen i energiledelsesprogrammet (2012-2016) er en årlig reduksjon i energiforbruket på 93 GWh.

### AMBISJON 2016

Energiforbruk skal reduseres med 93 GWh eller mer.

### RESULTAT 2016

Reduksjon av forbruk på 136 GWh

Styringsparameter L2.1	2016	2015	2014	2013	2012
Reduksjon av GWh	136 GWh	90 GWh	53 GWh	22 GWh	IA

Resultat viser prosjektperiodens besparelser. (2012 var oppstartsår der det ble gjennomført tiltak andre halvår. Det tar tid fra tiltak er ferdig utført til effekt kan måles, slik at 2012 er ikke tatt med). Resultat akkumuleres år for år i definert periode.

### L2.2 UTFASING AV FYRING MED FOSSIL OLJE INNEN UTGANGEN AV 2018

Forsvarsbygg skal redusere utslipp av klimagasser knyttet til oppvarming ved omlegging fra fossil energi til miljøvennlige, fornybare energibærere i sektorens bygg og anlegg. Hensikten med indikatoren er å måle fremdrift og effekt av tiltakene i gjeldende investeringsplan med å konvertere varmesentraler og utfasing av øvrige oljefyringsanlegg. Konverteringsprosjektene har gått over flere år. Resultatene ble tidligere akkumulert for perioden 2010-2015. Det er lagt opp ny fremdriftsplan for perioden fra og med 2016.

### AMBISJON 2016

Fremdriftsplan for arbeidet fra og med 2016 er etablert, men det er ikke fastsatt måltall.

### RESULTAT 2016

Det er iverksatt to prosjekter i henhold til fremdriftsplan. Prosjektene ferdigstilles i første tertial 2017.

Styringsparameter L2.2	2016	2015	2014	2013	2012
Reduksjon av CO <sub>2</sub> ekvivalenter (i tonn)	Ikke målkrav i 2016	18 992	15 142	12 547	4 345

### L2.3 AVFALLSHÅNDTERING

Forsvarsbygg skal måle miljøverntilstanden i forsvarssektoren på klima, miljø og holdningstiltak. Intensjonen er å oppnå forbedring med miljø- og klimapåvirkninger ved bedre ressursutnyttelse og redusert mengde bygningsavfall til sluttbehandling.

### AMBISJON 2016

**Byggavfall:** Andel bygg- og anleggsavfall som i henhold til Norsk standard (NS) 9431:2011 ikke er i kategorien 9912 blandet næringsavfall. Andelen skal være minimum 60 prosent.

**Næringsavfall:** Andel næringsavfall (fra Forsvarsbygg og Forsvaret) som i henhold til NS 9431:2011 ikke er i kategorien 9912 blandet næringsavfall. Andelen skal være minimum 65 prosent.

**RESULTAT 2016**

Sorteringsgrad byggavfall 96 prosent.

Sorteringsgrad næringsavfall 60 prosent.

Styringsparameter L2.3	2016	2015	2014	2013	2012
Andelen sortert byggavfall (i prosent)	96 %	98,4 %	96 %	98 %	92,5 %
Andelen sortert næringsavfall (i prosent)	60 %	61 %	61 %	64 %	62 %


**RESULTAT I HENHOLD TIL BUDSJETT OG KOSTNADSEFFEKTIV DRIFT AV VIRKSOMHETEN**

Vi skal levere et økonomisk resultat til eier som forventet (etter kontantprinsippet) og styrer mot sunne bedriftsøkonomiske mål (i henhold til periodiseringsprinsippet). Kostnader til Eierpålagte oppgaver skal synliggjøres og effektiviseringsgevinster dokumenteres. Samtidig som forventet resultat leveres, skal planlagt ytelsesnivå opprettholdes og gjennomføres.

**SAMLET VURDERING AV MÅLOPPNÅELSE**
**Vi leverer godt på målet i 2016.**

Forsvarsbygg avlegger regnskap etter to finansielle rammer: Kontantregnskap etter statsregnskapets bestemmelser og periodisert virksomhetsregnskap etter statlige regnskapsstandarder (SRS). Forsvarsbygg fakturerer sine tjenester innenfor husleiemodellen. Som følge av virksomhetens egenart er vi gitt merinntektsfullmakt, og kan be Forsvarsdepartementet om overføring av ubrukte midler mellom år.

De økonomiske resultatene etter kontantprinsippet viser samlet sett et mindreforbruk for 2016. Driftskapitlene viser samlet sett en mindretutgift på 19,7 millioner kroner som er godt innenfor målkravet. For den ordinære investeringsporteføljen er også målkravet nådd. Ubrukte midler, som i hovedsak skyldes forsinkelser på prosjekter, er søkt overført til 2017. Kampflybaseprosjektet har en betydelig lavere omsetning enn tilgjengelige rammer, og måloppnåelsen for 2016 er derfor ikke akseptabel. Dette skyldes blant annet uforutsette hendelser som forsinket oppstart av hangarprosjektet, justert betalingsplan for prosjekt rullebaneforlengelse og utsatt oppstart på støytak. Resultatet er derfor i henhold til varslet prognose for året, og vurderes derfor som godt sett opp mot total måloppnåelse. For øvrige investeringsposter er det kun mindre avvik.

I 2016 har Forsvarsbygg lagt om sitt periodiserte regnskap til å følge de statlige regnskapsstandardene (SRS). En konsekvens av denne omleggingen er at utfakturert kapitalelement på husleien fremkommer som et overskudd i regnskapet. Dette er et overskudd som i sin helhet tilbakeføres Forsvarsdepartementet. Fra og med 2017 er kapitalelement i husleien besluttet avvirket.

Det periodiserte virksomhetsregnskapet for 2016 viser et overskudd på 1 328 millioner kroner, som er 263 kroner bedre enn budsjett. Det positive budsjettavviket på 263 millioner kroner skyldes i hovedsak et bedre resultat enn budsjettet for avhendingsvirksomheten og høyere produksjon i utleieporteføljen.

Forsvarsbygg må, som leverandør i forsvarssektoren, kontinuerlig tilpasse tjenestene og kostnadene våre til etterspørselen fra Forsvaret og andre kunder og oppdragsgivere. I 2016 har Forsvarsbygg igangsatt flere forbedrings- og effektiviseringsprosesser, blant annet optimalisering av driftsprosessene, reduksjon av investeringskostnadene til EBA, og ny organisering av forvaltnings- og driftsorganisasjonen. Kostnadsreduksjonsprogrammet MOT 2020 ble videreført fra 2015, et arbeid som vi viderefører som en del av det større organisasjonsutviklingsprosjektet. Forsvarsbygg har de siste årene gjennomført flere tiltak for å senke administrasjonskostnadene våre. I 2016 har vi nådd målkravet for kostnadene til de Eierpålagte oppgavene, og vi har levert i henhold til effektiviseringskravene.

Måloppnåelsen kan i stor grad tilskrives ulike tiltak knyttet til kostnadsreduksjonsprogrammet MOT 2020. Midlene har kommet Forsvaret til gode gjennom lavere husleie og økt vedlikeholdsproduksjon. I tillegg har avhendingsvirksomheten i løpet av året videreført arbeidet med å redusere kostnadene sine i takt med redusert avhendingsportefølje og tilgjengelige midler til rive-, sikre- og saneringsprosjekter.

---

**RESULTATKRAV**
**Ø1.1 FORVENTET ÅRSRESULTAT (KONTANTREGNSKAP)**

Forsvarsbygg skal ha god evne til forsvarlig forvaltning ved å måle avvik mellom tildeling og forventet forbruk av tildelte midler i prosent.

**AMBISJON 2016**

Avviket fra rammen skal være mindre enn eller lik 2 prosent for god måloppnåelse og mindre enn 5 prosent for akseptabel måloppnåelse per post. For totalbevilgningen skal avviket ikke overstige 1,5 prosent.

**RESULTAT 2016**

En post har god og tre poster har akseptabel måloppnåelse. Måloppnåelse for totalbevilgningen er ikke akseptabel. Sett opp mot risikovurderinger gjennom året er måloppnåelsen god.

Styringsparameter Ø1.1	2016	2015	2014	2013	2012
Kapittel 1710/4710, post 01 - Forsvarsbyggs driftskapittel	0,5 %	4,3 %	0,6 %	-0,2 %	0,6 %
Kapittel 4710, post 47 - Salg av eiendom bygg og anlegg	4,5 %	2,4 %	-0,3 %	20,5 %	1,5 %
Kapittel 1710, post 46 - Nybygg og anlegg	2,5 %	2,4 %	10,3 %	0,1 %	8,2 %
Kapittel 1710, post 47 - Nybygg og anlegg	2,4 %	2,6 %	-1,0 %	13,5 %	9,9 %
Kapittel 1761, post 47 - Kampflybase	23,2 %	26,4 %	-3,0 %	6,4 %	-19,4 %
Kapittel 1760, post 01 - Gjennomføringskost. innredning	IA	-25,6 %	16,0 %	33,4 %	IA
Kapittel 1760, post 45 - Innredning	28,5 %	23,3 %	14,7 %	16,2 %	48,1 %
Samlet tildeling	5,7 %	6,5 %	0,4 %	4,3 %	4,4 %

**Ø1.2 KOSTNADER TIL Å IVARETA EIERPÅLAGTE OPPGAVER**

Forsvarsbygg skal synliggjøre utviklingen i kostnader til å ivareta eierpålagte oppgaver.

**AMBISJON 2016**

Et veid snitt av de to delparameterne skal gi en samlet kostnadsprosent som er lavere enn 13,4 prosent

**RESULTAT 2016**

Samlet kostnadsprosent ble 12 prosent.

Styringsparameter Ø1.2	2016	2015	2014	2013	2012
Samlet kostnadsprosent	12 %	15,7 %	15,2 %	13,9 %	13,8 %
Kostnadsprosent ordinær portefølje	9,6 %	10,9 %	11,5 %	11,2 %	10,5 %
Kostnadsprosent investeringsportefølje	16,3 %	26,1 %	22,8 %	21,1 %	22,4 %

**Ø1.3 EFFEKTIVITET I AVHENDINGSFUNKSJONEN**

Forsvarsbygg skal følge opp at avhendingsvirksomheten gjennomføres på en effektiv måte.

**AMBISJON 2016**

To av to delparameterne skal ha god status.

**RESULTAT**

Begge delparameterne rapporteres med status god.

Styringsparameter Ø1.3	2016	2015	2014	2013	2012
Adm. kostnader pr prosjekttime	1058	1055	1693	1912	1925
Prosjekttimer pr årsverk	1315	1281	829	849	887

**Ø1.4 EFFEKTIVISERINGSGEVINST**

Forsvarsbygg skal realisere sektorens krav til varig effektivisering

på 0,5 prosent, tilsvarende 11,5 millioner 2012-kroner, per år i inneværende langtidperiode. Resultatoppnåelsen kommer som en følge av en rekke tiltak iverksatt for å effektivisere og redusere kostnader.

**AMBISJON 2016**

Forsvarsbygg skal oppnå en akkumulert effektiviseringsgevinst på 60,3 millioner kroner.

**RESULTAT 2016**

Resultatet er 64,9 millioner kroner.

Styringsparameter Ø1.4	2016	2015	2014	2013	2012
Effektiviseringsgevinst	64,9	36,8	23,8	14,4	IA

**FORBEDRET EVNE TIL FORSVARLIG FORVALTNING**

Vi har ansvaret for at Forsvarsdepartementets instruks om økonomi- og virksomhetsstyring i forsvarssektoren blir etterlevd, og skal blant annet

- gjennomføre aktiviteter i tråd med fastsatte mål og prioriteringer
- fastsette mål- og resultatkrav og prioritere i ett- og flerårig perspektiv innenfor eget ansvarsområde
- utvikle egne styringsparametere, tiltak, risikoer og risikoreducerende eller avbøtende tiltak for egen virksomhet
- gjennomføre risikostyring som en integrert del av styringen mot fastsatte mål og resultatkrav
- sørge for planlegging, gjennomføring og oppfølging av virksomheten, inkludert resultat- og regnskapsrapportering
- definere ansvar og myndighet og fastsette interne instruksjoner innenfor eget ansvarsområde
- etablere internkontroll for å nå fastsatte mål og prioriteringer

**SAMLET VURDERING AV MÅLOPPNÅELSE**

Vi leverer godt på målet i 2016.

Riksrevisjonen hadde ingen merknader til Forsvarsbyggs årsregnskap for 2015, eller til disponering av bevilgningene, et resultat vi også oppnådde for 2014. Systematisk arbeid med forsvarlig forvaltning er hovedårsaken til det gode resultatet. I 2016 har vi videreført tiltakene med utvikling av styringspraksis og styrende dokumenter. Risikostyring og internkontroll bygger på COSOs rammeverk. Det er gjennomført en intern modenhetsvurdering av virksomhetens evne til styring og kontroll. Resultatet vil bli brukt til å forbedre vår interne styring og kontroll. Risikoanalysen for



måloppnåelsen i 2016 viste at risikobildet ikke var kritisk, og det har ikke endret seg nevneverdig gjennom året. Vi vurderer at vår etats internkontroll og risikostyring er godt egnet for å medvirke til god måloppnåelse.

Forsvarsbygg har i 2016 jobbet med å effektivisere driften av virksomheten. Høsten 2016 fikk vi et særskilt oppdrag om å gjennomføre en nærmere vurdering av etatens interne innretning og organisering, for på den måten å bidra til å realisere vår del av effektiviseringspotensialet i forsvarssektoren. Foruten et særskilt fokus på interne stabs-, støtte- og ledelsesfunksjoner, skulle vurderingen også omfatte effektivisering av organisasjonen og arbeidsprosesser. Hensikten var å sikre at etatens samlede leveranser skal ytes på en hensiktsmessig, nøktern og mest mulig effektiv måte. Gjennom høsten har vi jobbet med å identifisere styrker og svakheter ved dagens organisering, og videre vurdert ulike organisasjonsmodeller.

Ved utgangen av året fikk vi på plass en ny hovedstruktur som vil tre i kraft fra første halvdel av 2017. Den nye hovedstrukturen medfører en vesentlig reduksjon av antall staber og virksomhetsområder og en kraftsamling av fagmiljøer og støttefunksjonene. Den nye organiseringen spiller livsløpet til forsvarssektorens EBA, med enklere styringslinjer og færre administrative funksjoner. Gjennom arbeidet med omorganiseringen av virksomheten er det identifisert effektiviseringspotensial, og ytterligere gevinster vil bli identifisert før ny organisering trer i kraft. Noen av disse effektene vil kunne oppnås raskt, mens andre tiltak vil kreve mer tid før gevinster kan hentes ut. Vi kan ikke utelukke overtallighet i det videre arbeidet.

Vi har i 2016 videreutviklet beredskapsplanene våre i henhold til milepælsplanen. Vi har bistått i gjennomføringen av totalforsvarsøvelser og bygget opp en egen styrkestruktur. Forsvarsbyggs faste beredskapsorganisasjon vil være fullt gjennomgått innen utgangen av desember 2017. Det er også gjennomført en verddivurdering av kjernesystemet for EBA og tilhørende informasjon.

Vår sikkerhets- og IKT-organisasjon utvikler kontinuerlig kompetanse på informasjonssikkerhet og følger trusselbildet i det digitale rom. Årets nasjonale sikkerhetsmåned ble gjennomført i oktober, med opplæring og styrking av sikkerhetskulturen i hele virksomheten. Gjennom NorCERT's øvelse COMCHECK, deltok vi i den nasjonale IKT-krise- og beredskapsøvelsen IKT-16.

Varslingsordningen i Forsvarsbygg ble fra 2016 forvaltet av internrevisjonen. Ingen av de innmeldte sakene er av en slik karakter at de indikerer vesentlig styringssvikt. Forsvarsbygg deltar i sektorens nettverksforum knyttet til varslinger, etikk og internkontroll. Våre planer og tiltak for holdninger,

etikk og ledelse inngår som en integrert del av den øvrige virksomhetsstyringen.

## RESULTATKRAV

### 11.1 USIKKERHETSSTYRING INVESTERING P85

Forsvarsbygg skal, innenfor sannsynligheten p85, avdekke om det er:

- tilstrekkelig samsvar mellom beregnet sannsynlighet for prosjektkostnad og virkelig prosjektkostnad (sluttkostnad)
- tilstrekkelig kontroll med usikkerhetsstyring i prosjektene

### AMBISJON 2016

Andelen prosjekter som er gjennomført innenfor beregnet p85-verdi det enkelte år, skal være mellom 80 prosent og 90 prosent.

### RESULTAT 2016

36 prosjekter er avsluttet, hvorav 29 innenfor beregnet p85-verdi. Det tilsvarer et resultat på 81 prosent, og er innenfor ambisjonen satt for 2016.

Styringsparameter 11.1	2016	2015	2014	2013	2012
Andel prosjekter gjennomført innenfor p85 (i prosent)	81 %	67 %	58 %	78 %	85 %

### 11.2 USIKKERHETSSTYRING INVESTERING P50

Forsvarsbygg skal, innenfor sannsynligheten p50, avdekke om det er:

- tilstrekkelig samsvar mellom beregnet sannsynlighet for prosjektkostnad og virkelig prosjektkostnad (sluttkostnad)
- tilstrekkelig kontroll med usikkerhetsstyring i prosjektene

### AMBISJON 2016

Andelen prosjekter som er gjennomført innenfor beregnet p50-verdi det enkelte år, skal være mellom 40 prosent og 60 prosent.

### RESULTAT 2016

36 prosjekter er avsluttet, hvorav 19 er innenfor beregnet p50-verdi. Det tilsvarer et resultat på 53 prosent, og er innenfor ambisjonen satt for 2016.

Styringsparameter 11.2	2016	2015	2014	2013	2012
Andel prosjekter gjennomført innenfor p50 (i prosent)	53 %	46 %	40 %	62 %	69 %

### 11.3 FAKTURAKONTROLL

Forsvarsbygg skal måle og følge opp kvaliteten på faktura-behandlingen, og i hvilken grad fakturabehandlingen er forsvarlig.

**AMBISJON 2016**

Antall rettidige betalte fakturaer i forhold til totalt antall uomtvistede betalte fakturaer skal være lik eller større enn 95 prosent.

**RESULTAT 2016**

Resultatet er 96 prosent.

Styringsparameter I1.3	2016	2015	2014	2013	2012
Antall rettidige betalte fakturaer lik eller større enn 95 %	96 %	97 %	95 %	96 %	97 %

**I1.4 KORREKTE DRIFTSANSKAFFELSER**

Forsvarsbygg skal måle om driftsanskaffelser (eksterne kjøp av varer og tjenester) gjennomføres i samsvar med regelverket.

**AMBISJON 2016**

Antall (0-2) kategorier (A-B) med tilfredsstillende status.

**Kategori A. Innkjøps-ordre:** Andel av driftsanskaffelser med rettidig innkjøpsordre (registrert før mottak av varen/ tjenesten og faktura). Andelen skal være 100 prosent for at status skal være god (grønn), 92-99 prosent er akseptabel (gul), og lavere enn 92 prosent er mangelfull (rød).

**Kategori B. Sporbarhet:** Andel av registrerte driftsanskaffelser over 125 000 kroner med rettidig innkjøpsordre og sporbarhet i form av henvisning til grunnlagsdokumenter i arkivsystemet. Andelen skal være 100 prosent for at status skal være god (grønn), 92-99 prosent er akseptabel (gul), og lavere enn 92 prosent er mangelfull (rød).

**RESULTAT 2016**

Kategori A og B har akseptabelt resultat.

Styringsparameter I1.4	2016	2015	2014	2013	2012
<b>Kategori A. Innkjøpsordre</b>					
Andel driftsanskaffelser med rettidig innkjøpsordre (i prosent)	94 %	90 %	85 %	94 %	94 %

Styringsparameter I1.4	2016	2015	2014	2013	2012
<b>Kategori B. Sporbarhet</b>					
Andel driftsanskaffelser over 125.000 kroner med rettidig innkjøpsordre og sporbarhet (i prosent)	97 %	90 %	91 %	94 %	96 %

**T.I1.1 FØLGE OPP TILTAKSPLANEN FOR FORSVARSBYGGS INTERNKONTROLL; HERUNDER RIKSREVISJONSMERKNADER**

Forsvarsbygg skal kontinuerlig forbedre evnen til forsvarlig forvaltning ved å identifisere og implementere forbedrings-tiltak gjennom Forsvarsbyggs systemer for virksomhetsstyring, risikostyring og internkontroll. Vi skal følge opp at gjennomførte tiltak har gitt ønsket effekt, alternativt identifisere og implementere ytterligere tiltak.

**AMBISJON 2016**

Forsvarsbygg skal ha rent revisjonsbrev fra Riksrevisjonen, og etatssjefen skal drive virksomheten i tråd med gjeldende lover, regler og retningslinjer.

**RESULTAT 2016**

Vi har oppnådd god effekt av vårt kontinuerlige og omfattende forbedringsarbeid innenfor forsvarlig forvaltning. Resultatet fra Riksrevisjonens revisjon av årsregnskapet 2016 forventes å foreligge i månedsskiftet mai/juni 2017.

Tiltak I1.1	2016	2015	2014	2013	2012
<b>Følge opp tiltaksplan for Forsvarsbyggs internkontroll, samt riksrevisjonsmerknader</b>					
Rent revisjonsbrev fra Riksrevisjonen.	Foreligger ikke	Ja	Nei*	Ja	Ja

\* Riksrevisjonen hadde ingen merknader til Forsvarsbyggs årsregnskap for 2013 eller til disponering av bevilgningene. Vår investeringsvirksomhet fikk imidlertid vesentlige merknader til utvalgte disposisjoner innenfor styring og oppfølging av investeringsprosjekter, og for ikke å ha ivarett kontrollplikten for å forebygge sosial dumping. Riksrevisjonen gjennomførte også i 2013 et tverrgående prosjekt i sektoren for kontroll av overtidsbruk. Korrigerende tiltak er iverksatt på samtlige av områdene.

## REDEGJØRELSE FOR RESSURSBRUK

I 2016 hadde Forsvarsbygg en brutto omsetning på 9,5 milliarder kroner og et driftsresultat av periodens aktiviteter på 1,3 milliarder kroner.

Driftsresultatet består av resultatkrav knyttet til netto avhendingsinntekter og utfakturert kapitalelement i husleien, som i sin helhet er tilbakeført Forsvarsdepartementet.

Vi deler hovedleveransene våre inn i åtte ulike produktområder basert på finansieringsform. Det vil si om leveransene er finansiert gjennom bevilgninger, oppdragsavtaler, husleieavtaler, forsyningsavtaler, tilleggstjenester, renholdsavtaler, avhending eller avtale for bolig og kvarter.

### DRIFTSKOSTNADER

Totale driftskostnader for 2016 var 8 209<sup>1</sup> millioner kroner. Dette er en økning fra 2015 på 1 143 millioner kroner, og kan knyttes til økte leveranser. Av- og nedskrivningskostnader på EBA utgjør netto 958 millioner kroner. Det er i 2016 aktivert totalt 2 570 millioner kroner relatert til anlegg under utførelse.

### TOTALE DRIFTSKOSTNADER PER PRODUKTOMRÅDE

Totale driftskostnader fordelt per produktområde<sup>2</sup> viser at det er bokført kostnader på bevilgninger på totalt 3 342 millioner kroner til drift og investeringer i 2016, en økning fra 2015 på i underkant av en milliard kroner. Økningen i kostnadene skyldes i hovedsak økt aktivitet innenfor investeringsområdet med høy aktivitet på kampflybaseprosjektet og økt ressursbruk til verdibevaring på drift. Oppdragsfinansierte kostnader har hatt en økning 180 millioner kroner, som følge av økt oppdragsmengde. Totale kostnader knyttet til husleie i 2016 er på 2 664 millioner kroner. Det er i driftsåret 2016 benyttet 347 millioner kroner til drift av EBA og 626 millioner kroner til vedlikehold og utviklingskostnader. Dette er en økning på 228 millioner fra 2015. Forsyning utgjør 10 prosent og tilleggstjenester 7 prosent av de totale kostnadene, og er kun mindre endringer fra fjoråret. Renholdstjenester har en reduksjon

på over 200 millioner kroner, som følge av at vi i 2016 sluttet å levere renholdstjenester til Forsvaret. Totale kostnader for avhending var på 322 millioner, en halvering av kostnadene fra 2015. Årsaken til lavere kostnader henger sammen med netto resultatkrav for driftsåret.

### TOTALE DRIFTSKOSTNADER PER KONTOGRUPPE

Driftskostnadene fordelt etter kontogruppe viser at varekostnader utgjorde 69 prosent av de totale driftskostnadene i 2016, en økning på 6 prosent sammenlignet mot driftsåret 2015. De samlede lønnskostnadene var 13 prosent, en nedgang på 2 prosent fra 2015. Av- og nedskrivninger på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler var totalt 13 prosent, og er en nedgang på 3 prosent fra fjoråret. Andre kostnader utgjorde 5 prosent, som er en nedgang på 2 prosent sammenlignet med 2015.

### TOTALE VAREKOSTNADER FORDELT PÅ KONTONIVÅ

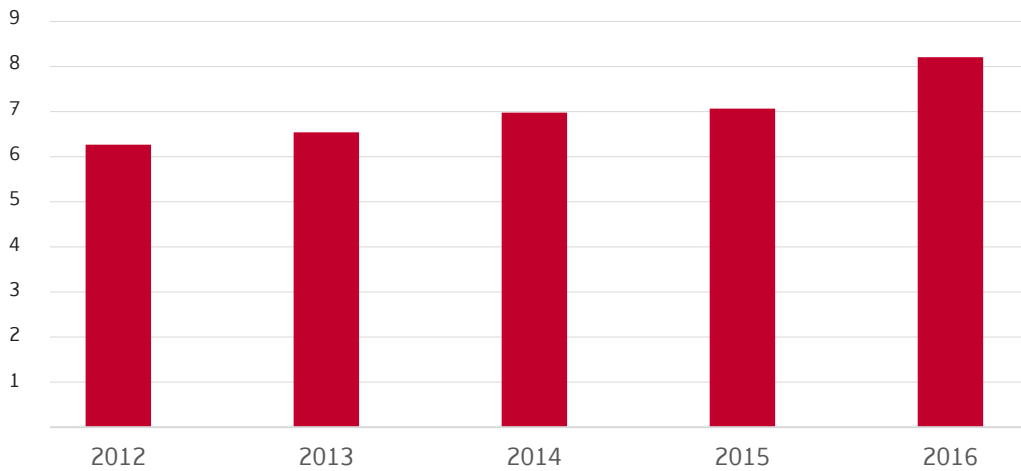
Totalt er det utgiftsført varekostnader for 5 649 millioner, hvorav 2 382 millioner er aktivert under anlegg under utførelse i balansen. Andelen varekjøp relatert til fremmedytelse og underentreprise var 83 prosent, 9 prosent relaterte seg til gjennomstrømningskostnader og 8 prosent var direkte kostnader til drift. Alle varekostnader blir bokført direkte på prosjektene.

1. Sum driftskostnader inkluderer Anlegg under utførelse (AUU) og representerer totale kostnader i driftsåret
2. Alle produktområdene er knyttet til egne avtaler, og kan ha ulike finansieringskilder i statsregnskapet.



### TOTALE DRIFTSKOSTNADER I PERIODEN 2012-2015

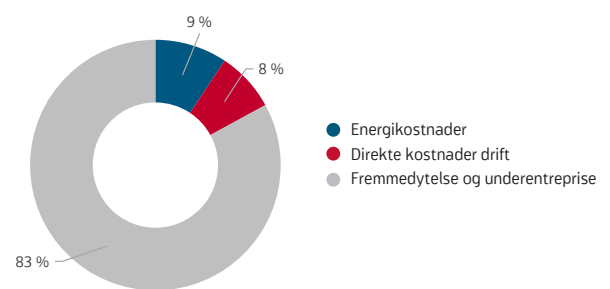
TALL I MILLIARDER



### TOTALE DRIFTSKOSTNADER PER INNSATSAKTOR



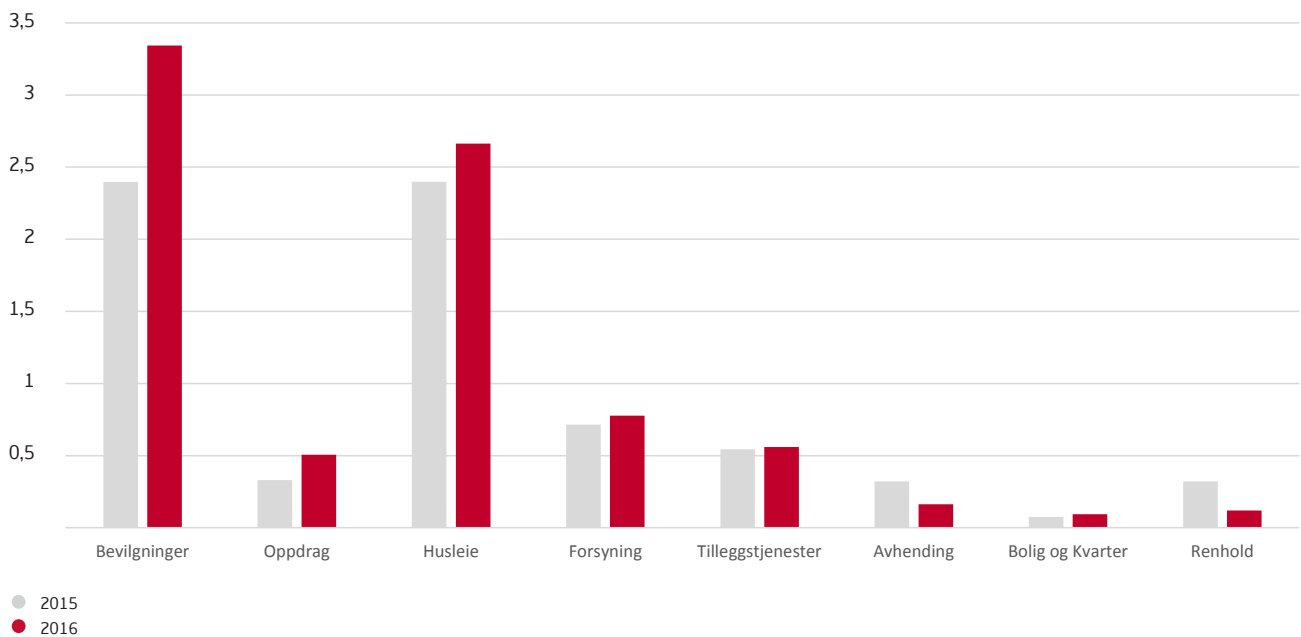
### TOTALE VAREKJØP FORDELT PÅ KONTONIVÅ



### TOTALE KOSTNADER PR PRODUKTOMRÅDE

BRUTTOTTALL INKLUDERT AVSKRIVNINGSKOSTNADER EBA OG AUU

TALL I MILLIARDER



## VIRKSOMHETENS BEMANNINGSSITUASJON

### ÅRSVERKSUTVIKLING

Ved utgangen av 2016 var det totalt 1 372 ansatte og 1 297 årsverk i Forsvarsbygg. Dette er en betydelig reduksjon fra 2015, og skyldes i hovedsak avviklingen av renholdstjenester i Forsvarsbygg. I 2016 ble 233 renholdsansatte virksomhetsoverdratt til ISS Facility Services, og 84 ble overført til Forsvaret. I overkant av 20 renholdsansatte reserverte seg mot virksomhetsoverdragelse, og ble sagt opp fra sine stillinger i Forsvarsbygg. Ved utgangen av 2016 var disse fortsatt ansatt i Forsvarsbygg. For øvrig har Forsvarsbygg styrket seg innen fagområdet sikkerhet og beredskap, hvor det er tilsatt flere nye medarbeidere.

Av de fast ansatte er 99 prosent sivilt ansatt, og 1 prosent er militære. Av den totale arbeidsstokken er 7,4 prosent midlertidige stillinger (12 prosent i 2015). Nedgangen skyldes at bruken av midlertidige stillinger var noe høy i 2015 på grunn av avviklingen av renholdstjenester. Midlertidige ansatte (uten pensjonister og timelønnede) er på 3,8 prosent i 2016.

Forsvarsbygg hadde i 2016 en turnover på 5,98 prosent, mot 8,14 prosent i 2015. Renholdspersonellet er ikke medregnet i turnover tallet for 2016, da avgangen ikke er å betrakte som frivillig avgang. Hovedårsaken til den noe høye turnoveren i 2015 var avviklingen av renholdstjenester, med både økt pensjonsuttak og egne oppsigelser. Til sammenligning hadde Forsvarsbygg en turnover på 6,3 prosent i 2014.

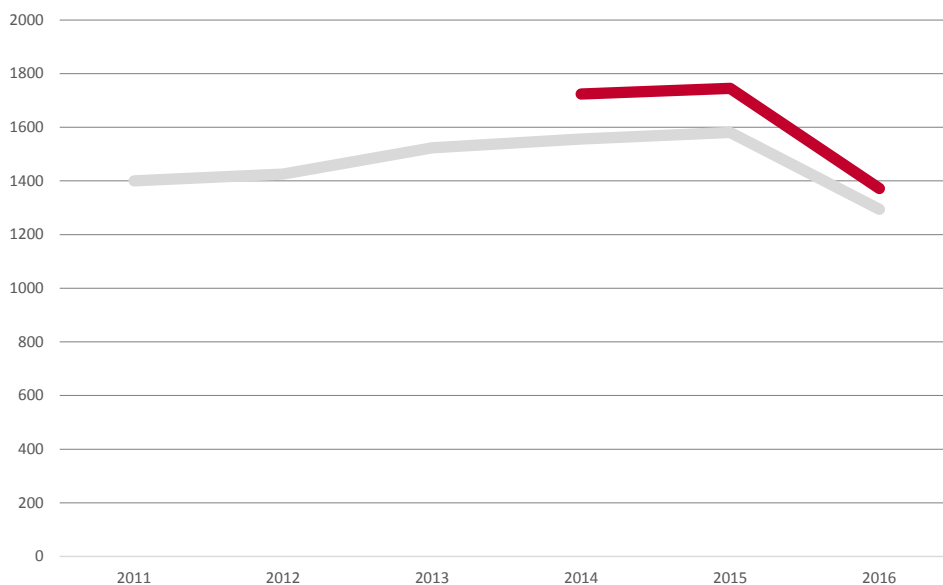
### SYKEFRAVÆR

Sykefraværet i Forsvarsbygg var i 2016 på 4,89 prosent, og er en signifikant reduksjon av sykefraværet sammenlignet med 2015, da sykefraværet ble på 6,83 prosent. Forsvarsbygg hadde i 2016 et overordnet mål om at sykefraværet ikke skulle overstige 5,6 prosent. Vi har jobbet systematisk over lengre tid med å utvikle gode oppfølgingsrutiner og opplæring av ledere i sykeoppfølgingsarbeid. Videre har det vært gjennomført minst to HMS-kurs per år, som er obligatorisk for ledere med personalansvar og sentrale HMS-aktører.

### ANTALL ANSATTE OG ÅRSVERK

INKLUDERT PENSJONISTER, SYKEVIKARER OG TIMELØNNEDE

- Årsverk
- Antall ansatte



Ved utgangen av 2016 hadde Forsvarsbygg 1372 ansatte fordelt på 1297 årsverk.

	2016	2015	2014	2013	2012
Antall ansatte	1372	1745	1724	-	-
Årsverk	1297	1581	1556	1523	1426







# KAPITTEL 4

---

## STYRING OG KONTROLL

Forsvarsbygg jobber kontinuerlig med å forbedre styringssystemene våre, slik at vi gjennomfører samfunnsoppdraget vårt forsvarlig og effektivt til kundenes, eierens og samfunnets beste. Vi har integrert alle viktige prosesser i virksomhetsstyringen, og følger helhetlig og systematisk opp mål, resultater, avvik og tiltak.



Forsvarsbygg har god styring og kontroll tilpasset virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet. I 2016 har vi levert et godt økonomisk resultat, innenfor rammene for forsvarlig forvaltning og sektorens krav til holdninger, etikk og ledelse. Vi har på bakgrunn av eksterne og interne kontrollhandlinger utarbeidet forbedrende tiltak, og følger opp disse som en integrert del av virksomhetsstyringen vår.

## STYRINGSSYSTEM

Forsvarsbygg har et godt system for virksomhets- og økonomistyring og kontroll, som er tilpasset virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet. Styringssystemet forbedres kontinuerlig, og sikrer at:

- det fastsettes mål og resultatkrav, og at disse nås
- ressursbruken er effektiv
- virksomheten drives etter gjeldende lover og regler
- systemer gir tilstrekkelig og presis styringsinformasjon og godt beslutningsunderlag

Styringssystemet ivaretar både den strategiske og den operative virksomhetsstyringen. Fordi alle vesentlige prosesser er integrert i virksomhetsstyringen, kan vi følge opp mål, resultater, avvik og tiltak, samt gi viktige innspill til fastlagte plan- og budsjettprosesser. Vårt digitale kvalitetssystem dokumenterer og understøtter virksomhetens system for styring og kontroll.

## MÅL- OG RESULTATSTYRING

Måloppnåelsen til Forsvarsbygg har utviklet seg positivt i 2016. Vi vurderer at måloppnåelsen for året samlet sett er god, og en bedring fra 2015. Vi leverer akseptabelt på leveransene til nøktern og verdibevarende forvaltning av eiendommer, bygninger og anlegg. I 2015 avdekket vi at våre vedlikeholds- og driftsprosesser hadde forbedringsområder. I løpet av 2016 har vi implementert tiltak for å optimalisere arbeidet, blant annet gjennom standardisering av tjenestene og utvikling av et nytt prosjektstyringsverktøy. Målet er en forsterket styring med sikte på å fastholde planlagte aktiviteter gjennom året, slik at vi fremover skal få mer vedlikehold ut av hver krone. På oppdrag fra Forsvarsdepartementet har vi også igangsatt et arbeid med å se på sammenhenger mellom tilgjengelige årlige rammer og utviklingen i tilstanden på eiendommene. En foranalyse ferdigstilles i løpet av første tertial 2017. Vi forventer å se positive effekter av dette arbeidet frem mot 2020.

Vi har gode leveranser til Forsvaret gjennom investeringsprosjektene våre. Produksjonsvolumet er tilnærmet nådd, selv om vi i 2016 har hatt færre prosjekter i reserve ved endringer i prosjektporteføljen. Et suksesskriterium har vært en nær dialog med Forsvarsdepartementet og Forsvaret, noe som har gitt forutsigbare rammer. Avhendingsinntektene i 2016 er i henhold til varslet prognose. Vi har også oppnådd gode resultater innenfor målområdet for forsvarlig forvaltning.

Høsten 2016 iverksatte Forsvarsbygg en gjennomgang av etatens interne organisering, med særskilt fokus på optimalisering av stabs-, støtte- og ledelsesfunksjoner, og kraftsamling av fagmiljøer for å kunne gjennomføre det som forventes av Forsvarsbygg i årene fremover. Målet er økonomisk ressursfrigjøring som en sentral forutsetning for å realisere fremtidens forsvar, hvor økt kampkraft og bærekraft er målet. Kontinuerlig arbeid med forbedring og effektivisering av egen organisasjon og oppgaveløsning, er de viktigste tiltakene Forsvarsbygg iverksetter for å sikre at etatens samlede leveranser ytes på en hensiktsmessig og mest mulig effektiv måte. Ny hovedstruktur ble vedtatt i desember, og iverksettingen av endringene vil skje i første halvår av 2017.

## UTFORDRENDE MÅLOMRÅDER

Den viktigste utfordringen fremover vil være å sikre en god implementering av den vedtatte organisasjonsendringen. Resultatet skal være redusert ressursbruk til ledelse-, stabs- og støttefunksjoner, kraftsamling av kompetansemiljøer, standardisering og forbedring av leveranser og en mer sømløs organisering, slik at vi kan tilpasse leveransene og organisasjonen vår til sektorens fremtidige behov. Styringsfokuset vårt er fremover rettet inn på å bidra til kostnadsbesparelser i forsvarssektoren og frigjøre ressurser til Forsvarets operative evne.

## RIKSREVISJONEN

Forsvarsbygg jobber systematisk med forsvarlig forvaltning. Vi mottok rent revisjonsbrev fra Riksrevisjonen for regnskapsåret 2015, som for 2014. Fremover vil vi legge vekt på ytterligere utvikling av styringspraksis og styrende dokumenter, for å opprettholde en kultur for forsvarlig forvaltning og kontinuerlig forbedring. Riksrevisjonen har i løpet av året undersøkt forvaltningen av forsvarssektorens eiendommer, bygg og anlegg. Forsvarsbygg har vært en bidragsyter til Riksrevisjonens arbeid.

## RISIKOSTYRING OG INTERNKONTROLL

Forsvarsbyggs risikostyring og internkontroll bygger på COSOs rammeverk, og er organisert i tre forsvarslinjer. Instruks og prosedyrer fordeler ansvar og myndighet, slik at etaten har et tilstrekkelig godt kontrollmiljø. Det er også i 2016 gjennomført en modenhetsvurdering av virksomhetens evne til styring og kontroll. Resultatet vil bli brukt til å forbedre vår interne styring og kontroll. Årets risikoanalyse viser at risikobildet ikke er kritisk, og at det ikke har endret seg nevneverdig gjennom året. Vi vurderer at etatens internkontroll og risikostyring bidrar til god måloppnåelse.

### HOLDNINGER, ETIKK OG LEDELSE

Varslingsordningen i Forsvarsbygg ivaretas av internrevisjonen. Forsvarsbygg deltar i sektorens nettverksforum knyttet til varslinger, etikk og internkontroll. Våre planer og tiltak for holdninger, etikk og ledelse inngår som en integrert del av den øvrige virksomhetsstyringen.

Eksempler på dette er rutiner for håndteringen av mobbing og trakassering og leder- og medarbeiderprinsipper bygget på Forsvarsbyggs verdier. I tiden fremover vil det være et behov for å videreutvikle ledelsespraksisen i tråd med lederprinsippene våre, styrke den strategiske kompetanseplanleggingen og etablere en kultur for endring. I 2016 igangsatte vi et eget program for kontinuerlig forbedring, kalt Flyt. Metodikk og plan for utrulling av programmet er utarbeidet, det er utdannet en gruppe ressurser innen lean-metodikk, og flere piloter er gjennomført. Vi har også inngått strategiske allianser med utvalgte undervisningsinstitusjoner, som er særlig relevante for å bygge kritisk kompetanse for Forsvarsbygg fremover.

## SIKKERHET OG BEREDSKAP

Den sikkerhetspolitiske situasjonen har endret seg og trusselbildet har økt i 2016. Den nasjonale og internasjonale sikkerhetssituasjonen underbygger behovet for beredskapsarbeid i sektoren. Dette gjelder også Forsvarsbygg, og kommer til syne i vårt nye målbilde fra og med 2017, der et eget mål er viet vår evne til å understøtte forsvarssektorens operative evne og beredskap. Forsvarsbygg forsterket sin sikkerhetsorganisasjon i 2015, og vi har videreutviklet denne ytterligere i 2016, blant annet ved å styrke og standardisere prosjekt- og leverandørsikkerheten.

### BEREDSKAP SARBEID

Vi har videreutviklet egne beredskapsplaner, og bidrar i planprosessene for Forsvaret, og i felles beredskap med allierte. I 2016 deltok vi sammen med Forsvaret i kriseøvelsen

Gram, og i felles IKT-beredskapsøvelse for offentlig sektor. Norge skal være vert for NATO-øvelsen Trident Juncture 2018, og Forsvarsbyggs forberedelser til dette er i gang.

### NASJONALT KOMPETANSESENTER FOR SIKRING AV BYGG (NKS B)

Rådgivningsenheten vår for beskyttelse og sikring av eiendom, bygg og anlegg, opplever stor etterspørsel, både fra forsvarssektoren og sivil, statlig sektor. Dette har gitt høyt aktivitetsnivå innen rådgivning, prosjektering, risiko- og sårbarhetsanalyser og forskning- og utviklingsprosjekter. Forsvarsbygg jobber kontinuerlig med å videreutvikle kompetansen, for å ivareta rollen vår som nasjonalt kompetansesenter. Vesentlige prosjekter i 2016 var sikring av ny kampflybase og fremskutt base for Forsvarets nye F-35-fly, samt sikring av nytt regjeringskvartal. I 2016 arrangerte kompetansesenteret en stor konferanse om sikring av bygg, og lanserte en ny utgave av Sikringshåndboka – en håndbok i sikring av eiendom, bygg og anlegg mot terror, sabotasje, spionasje og annen kriminalitet.

## INFORMASJONSSIKKERHET

### STYRINGSSYSTEM

Informasjonssikkerhetsstyring inngår som en integrert del av virksomhetens styringssystem. Vi gjennomfører risiko- og sårbarhetsanalyser for å holde oversikt over risikobildet, herunder mulige trusler og sårbarheter. Vi vedlikeholder et hensiktsmessig og kostnadseffektivt sett av tekniske, fysiske og personellrelaterte tiltak, for å sikre informasjonens konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet. Det gjennomføres sikkerhetsrevisjoner for å følge opp at tiltakene virker etter hensikten.

### CYBERSIKKERHET

Forsvarsbygg har fulgt opp nasjonal strategi for informasjonssikkerhet, samt Forsvarsdepartementets cyberretningslinjer, gjennom å opprettholde og videreutvikle de teknologiske løsningene, kompetansen og partnernettverkene. Vi tar også del i nødvendige tilpasninger av nasjonal strategi for informasjonssikkerhet til særskilte behov i forsvarssektoren.

### OPPLÆRING OG BEVISSTGJØRING

Forsvarsbygg fokuserer på å gi den enkelte medarbeider nødvendig sikkerhetsopplæring med utgangspunkt i den enkeltes arbeidsoppgaver og ansvar. Som et ledd i Forsvarsbyggs arbeid med opplæring, holdninger og bevisstgjøring på informasjonssikkerhet, arrangerte vi en sikkerhetskonferanse sammen med Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben. Innføring i forebyggende sikkerhet inngår også som en del av introduksjonsprosessen for alle nye medarbeidere.

# KAPITTEL 5

---

## FRAMTIDS- UTSIKTER

Forsvarsbygg har fra og med 2017 et nytt målbilde. Utviklingen av Forsvaret påvirker Forsvarsbyggs tilstedeværelse, oppgaver og interne organisering. Forsvarsbygg må i årene fremover kontinuerlig forbedre og effektivisere organisasjonen for å frigjøre ressurser til høyere prioriterte aktiviteter.

## MÅL L1

### UNDERSTØTTE FORSVARSSEKTORENS OPERATIVE EVNE OG BEREDSKAP

Forsvaret har behov for eiendommer, bygninger og anlegg som kan fungere i fredstid, krise, konflikt og krig. Eiendommene og Forsvarsbyggs organisasjon må kunne understøtte nødvendig trening og øvelser på ulike scenarier. Som profesjonell forvalter av forsvarssektorens eiendommer, bygninger og anlegg må Forsvarsbygg sørge for å opprettholde og videreutvikle prioritert EBA slik at de understøtter ønsket forsvarsevne.

Forsvarsbygg utvikler beredskapsplanene sine i nært samarbeid med Forsvaret og det sivile samfunn. Vi vil fortsatt gjennomføre felles planprosesser med Forsvaret og være i felles beredskap med allierte. Norge skal være vert for NATO-øvelsen Trident Juncture 2018, og Forsvarsbygg er i gang med forberedelsene til dette.

Den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen stiller i tiden fremover et større krav til Norge om å være i stand til å ta ansvar for egen sikkerhet. Vårt nasjonale kompetansesenter for sikring av bygg utfører oppdrag for forsvarssektoren, men har også samfunnsviktige oppdrag for øvrige etater i statlig sektor. Vi forventer et høyt aktivitetsnivå innen sikkerhetsfaglig rådgivning, prosjektering, risiko og sårbarhetsanalyser samt gjennomføring av flere forsknings- og utviklingsoppgaver i tiden fremover.

Forsvarsbyggs aktiviteter genererer en betydelig informasjonsstrøm som i sum kan gjøre Forsvarets virksomhet sårbar. Informasjonssikkerhetsstyring blir et viktig satsingsområde i tiden fremover, og vi tar grep gjennom å videreutvikle de teknologiske løsningene for informasjonsflyt i balansen mellom behovet for åpenhet og beskyttelse.

## MÅL L2

### LANGSIKTIG VIDEREUTVIKLING AV EIENDOMSPORTEFØLJEN

Forsvarssektoren er i en krevende økonomisk situasjon, og det legges vekt på en kraftig styring av sektorens samlede pengebruk. Forsvarsbygg skal understøtte en bærekraftig og kostnadseffektiv utvikling av Forsvaret ved at eiendomsporteføljen effektiviseres og tilpasses vedtatt basestruktur. Funksjonelle eiendommer, bygninger og anlegg er en viktig innsatsfaktor for å øke Forsvarets kampkraft. Sentralt i omstillingen er arealeffektivisering, standardiserte løsninger og

økt utnyttelse av eksisterende EBA. Forsvarsbygg tar denne utfordringen på alvor. Vi skal være en tydelig rådgiver i behovsvurderingene når ny EBA og basestrukturer planlegges, og bidra til nøkterne løsninger med lave levetidskostnader.

Et viktig element i denne sammenheng er å bidra til at Forsvaret sier opp overflødig og uhensiktsmessig EBA. Det ligger et betydelig potensiale for avhending i kommende langtidsperiode, som kan frigjøre ressurser til prioriterte områder i sektoren. Helhetlige vurderinger og strammere prioriteringer i samspillet mellom tiltak innen vedlikehold, komponentutskifting, nyinvesteringer og avhending vil være sentralt for at forsvarssektoren skal nå effektiviseringsmålene i årene som kommer.

Forsvaret har et viktig samfunnsoppdrag. Press fra det sivile samfunnet, samt andre offentlige og private aktører øker stadig i form av strengere lov- og forskriftskrav, begrensinger på virksomhet og økte kostnader ved krav i plan- og reguleringsprosesser. Forsvarsbygg vil i årene framover fortsette å bidra til å sikre at det ikke stilles strengere krav til Forsvaret enn nødvendig, samt at Forsvarets samfunnsoppdrag ikke får strengere vilkår enn annen sammenlignbar aktivitet, som for eksempel støy fra næringsvirksomhet eller samferdsel.

## MÅL L3

### GOD FORVALTNING AV FORSVARSSEKTORENS EIENDOMMER, BYGG OG ANLEGG

Forsvarsbygg skal sikre en bærekraftig og kostnadseffektiv ivaretagelse av forsvarssektorens EBA gjennom en langsiktig verdibevarende forvaltning av eiendomsporteføljen. Dette innebærer opprettholdelse av bruksverdi, økonomisk verdi og verneverdi, med prioritet på bruksverdi for Forsvaret. Ressursinnsatsen skal ivareta lovpålagte krav for hele porteføljen, og prioriteres mot bruksverdi på baser som skal videreføres i forsvarsstrukturen. Forsvarsbygg skal gi råd, utarbeide planer og gjennomføre tiltak som sikrer optimal ressursutnyttelse.

Det er en utfordring å sikre at verdiene for alle EBA-kategoriene opprettholdes i eksisterende portefølje. Forsvarsbygg vil fremover ta et sterkere grep om styring og kontroll av vedlikeholdsprosjektene, og foreta en tydeligere prioritering av ressursinnsatsen inn mot planlagt vedlikehold. Tiltakene vil gi muligheter for en ytterligere bedring i ressursbruken. På oppdrag fra Forsvarsdepartementet har vi derfor igangsatt et arbeid med å se på sammenhenger mellom tilgjengelige årlige rammer og utviklingen i tilstanden på eiendommene. En foranalyse ferdigstilles i løpet av første tertial 2017.



Forsvarsbygg må fremover øke bevisstheten om forholdet mellom kjøpte og egenproduserte tjenester for å sikre at ressursene til drift og vedlikehold styres godt og utnyttes optimalt. Dette innebærer å fortsette utviklingen av innkjøpsstrategier slik det hittil har vært laget for driftsoppgaver.

Forsvarsbygg skal bidra til at nasjonale klimamål nås, og møter miljøutfordringene i tiden som kommer med gode erfaringer fra oppføring av forsvarssektorens første nullutslippsbygg, energireduksjonsarbeid og utskifting av fossile energikilder.

## MÅL Ø1

### RESULTAT I HENHOLD TIL BUDSJETT OG KOSTNADEFFEKTIV DRIFT AV VIRKSOMHETEN

Omstillingen av Forsvaret, utbyggingen av ny kampflybase på Ørland og en samlet base for fremskutte kampflyoperasjoner og maritime patruljefly på Evenes vil prege de økonomiske rammene for Forsvarsbygg denne langtidperioden. Forsvarsbudsjettene vil gradvis øke i planperioden, og Forsvarsbygg er avhengig av et nært og godt samarbeid med bruker og eier for å kunne utnytte tildelte midler fullt ut. En sektor med store strukturelle endringer kan gi Forsvarsbygg utfordringer med å utnytte ressursene maksimalt det enkelte år. Dette innebærer en risiko for å planlegge prosjekter som kanskje ikke blir gjennomført.

Det forventes for øvrig at Forsvaret vil utrangere eiendommer, bygninger og anlegg i et stort omfang. Det vil være en utfordring for planlegging av salgsoppdragene at det i en kraftig omstillingstid ikke vil være stor forutsigbarhet i oppdragsmengden det enkelte år.

Økonomisk ressursfrigjøring er en sentral forutsetning for at også forsvarssektoren selv skal bidra til nødvendig finansiering av den fremtidige strukturutviklingen. Forsvarsbygg skal i perioden 2017-2020 frigjøre 253,7 millioner kroner, for bruk til høyere prioriterte aktiviteter i sektoren. Det pågår en omfattende intern omorganisering og effektivisering av ledelse-, stab- og støttefunksjoner, samt at vi ser på forbedring og effektivisering av arbeidsprosessene våre. Iverksettingen av ny intern organisasjonsstruktur skjer allerede første halvår 2017, og det vil foregå et kontinuerlig forbedringsarbeid gjennom hele langtidperioden. Utfordringen fremover vil være å holde et høyt trykk på eksisterende produksjon parallellt med interne endringer og forbedringstiltak. En stor andel av vår omsetning er kjøp i markedet. Vi vil i tiden som kommer profesjonalisere anskaffelsesfunksjonene våre for å sikre riktige og verdiskapende leveranser.

## MÅL I1

### KONTINUERLIG FORBEDRING OG EFFEKTIVISERING

Det er fremdeles et potensiale for å redusere sektorens årlige drifts- og investeringskostnader knyttet til EBA. Forsvarsbygg må tilpasse sin virksomhet, organisasjon og lokalisering som konsekvens av både strukturbeslutninger og andre endringer i forsvarssektorens behov og etterspørsel. Vi realiserer vår del av gevinstpotensialet gjennom blant annet organisasjonsendringer, reduksjon i ledelses-, stabs- og støttefunksjoner samt effektivisering av interne prosesser. En ny og slankere hovedstruktur for virksomheten er på plass i løpet av våren 2017, og bemanningen vil bli tilpasset ny struktur og oppgavemengde. Kravene til innsparing er betydelige, og vi kan ikke utelukke noe overtallighet.

Parallellt med effektivisering av administrative funksjoner og utvikling av ny organisasjonsstruktur, jobber Forsvarsbygg med å utvikle en organisasjonskultur preget av kontinuerlig forbedring. Det er igangsatt et eget internt program kalt FLYT, der vi ved bruk av lean-metodikk jobber med prosessforbedringer, medarbeiderinvolvering og læringskultur.

Et viktig virkemiddel for effektivisering og omstilling i forsvarssektoren har vært etableringen av en forvaltningsmodell med prinsipp om kostnadsdekkende leie. Forsvarets viktigste bidrag for å kunne redusere utgiftene til EBA er nøkterne behovsbeskrivelser og fortløpende utrangering av EBA det ikke lenger er behov for.

Forvaltningsmodellen har til hensikt å gi gode incentiver i styring av ressurser brukt til EBA. Synliggjøring av incentivene er en av utfordringene med modellen. Forsvarsbygg er kjent med at modellen skal evalueres i denne langtidperioden, og tror dette kan gi sektoren innsikt til forbedringer av modellen.

## NYTT ORGANISASJONSKART

NY ORGANISASJON IMPLEMENTERES I LØPET AV FØRSTE HALVDEL AV 2017.



### DIREKTØR

Svein Thorbjørn Thoresen

### STABER



EIENDOMSSTYRING  
Håkon Øberg (fungerende)



VIRKSOMHETSSTYRING OG ØKONOMI  
Marit Jakobsen Leganger (fungerende)

### AVDELINGER



KAMPFLYBASE  
Olaf Dobloug



PROSJEKT OG AVHENDING  
Erik Øimoen (fungerende)



EIENDOMSFORVALTNING  
David Halvorsen (fungerende)



RESSURSSENTER  
Steinar Lie (fungerende)

---

# ÅRSREGNSKAP

Forsvarsbygg avlegger regnskap etter to finansielle rammeverk, det vil si kontantregnskap etter statsregnskapets bestemmelser og periodisert virksomhetsregnskap i samsvar med de statlige regnskapsstandarder (SRS).

## LEDELSESKOMMENTAR ÅRSREGNSKAPET 2016

### FORMÅL

Forsvarsbygg ble opprettet i 2002 og er underlagt Forsvarsdepartementet. Forsvarsbyggs samfunnsoppdrag er planlegging, anskaffelse, drift og avhending av forsvarssektorens eiendommer, bygg og anlegg (EBA) i den hensikt å understøtte målsettingen om å etablere et forsvar for vår tid. I tillegg forvalter Forsvarsbygg militære festninger med formål å skape nytt liv på historisk grunn. Årsregnskapet utgjør del VI i årsrapporten til Forsvarsbygg.

### BEKREFTELSE

Forsvarsbygg avlegger regnskap etter to finansielle rammeverk, det vil si kontantregnskap etter statsregnskapets bestemmelser og periodisert virksomhetsregnskap i samsvar med de statlige regnskapsstandarder (SRS).

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten med tilhørende rundskriv fra Finansdepartementet (R-115) og krav fra Forsvarsdepartementet i instruks om økonomistyring. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av Forsvarsbyggs disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

### RESULTATDISPONERING

Forsvarsbygg har i regnskapet for 2016 overført eier totalt 1050 millioner kroner kontant hvorav 414 millioner kroner utgjør netto overskudd ved salg av EBA. Resterende 636 millioner gjelder overført overskudd fra kontantregnskapet hvorav tilbakeføringen av kapitalelementet på leieinntekten inngår.

Totalt hadde Forsvarsbygg et driftsresultat på 1 318 millioner kroner i 2016, som utgjør 14 prosent av den totale omsetningen. Hoveddelen av SRS resultatet på 1 067 millioner kroner gjelder utfakturert leieinntekt knyttet til kapitalelement i husleien. Resultatet tilbakeføres til eier i sin helhet. Husleiemodellen med fakturering av et kapitalelement i leien er etter SRS ikke resultatnøytral, da kapitalelementet inngår som en del av årets driftsresultat. Fra og med 2017 er kapitalelementet i husleie besluttet avvirket.

Forsvarsdepartementet har besluttet at Forsvarsbygg skal avvikle renholdstjenester. Forsvarsbyggs enerett og plikt til å levere renholdstjenester til Forsvaret opphørte derfor 30. april 2016. Tjenesteområdet representerte en årsumsetning på cirka 340 millioner og om lag 340 årsverk.

### VURDERING AV BEVILGNINGSREGNSKAPET

Forsvarsbygg samlede bevilgninger i 2016 var 7 155 millioner kroner. Totalt er 95 prosent av tilgjengelig ramme benyttet i driftsåret og gir samlet sett et mindreforbruk.

Driftskapitlene viser en mindreutgift på 19,7 millioner kroner. Kontantresultatet på 4710 post 47, salg av eiendom, bygg og anlegg var 414 millioner kroner mot en ramme på 396 millioner kroner.

Kampflybaseprosjektet har hatt en betydelig lavere omsetning enn tilgjengelige rammer, totalt 377 millioner kroner. Mindreforbruket skyldes blant annet forsinkelser i prosjekter hvor betalinger forventet i 2016 er forskjøvet til 2017. For øvrige investeringsposter er det kun mindre avvik.

### MELLOMVÆRENDE

Mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2016 44,6 millioner kroner. Oppstillingen av artskontorapporteringen viser hvilke gjeldsposter mellomværende består av.

### TILLEGGSOPPLYSNINGER

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter regnskapet for Forsvarsbygg. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato men revisjonsberetningen antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2017. Beretningen er unntatt offentlighet frem til Stortinget har mottatt Dokument 1 fra Riksrevisjonen. Beretningen vil bli publisert på departementets side så snart dokumentet er offentlig.

Oslo, 03.02.2017



**Svein Thorbjørn Thoresen**

Direktør

**FORSVARSBYGG**



## RESULTATREGNSKAP

TALL I 1 000 KRONER	NOTER	31.12.16
<b>DRIFTSINNEKTER</b>		
Inntekt fra bevilgninger	1	1 925 326
Inntekt fra tilskudd og overføringer	1	60 779
Inntekt fra gebyrer	1	0
Salgs- og leieinntekter	1	4 682 686
Andre driftsinntekter	1	297 480
<b>Sum driftsinntekter</b>		<b>6 966 271</b>
<b>DRIFTSKOSTNADER</b>		
Varekostnader		3 266 885
Lønnskostnader	2	920 575
Avskrivninger på varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	3, 4	1 166 776
Nedskrivninger av varige driftsmidler og immaterielle eiendeler	3, 4	-85 760
Andre driftskostnader	5	379 318
<b>Sum driftskostnader</b>		<b>5 647 794</b>
<b>Driftsresultat</b>		<b>1 318 477</b>
<b>FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER</b>		
Finansinntekter	6	10 720
Finanskostnader	6	1 645
<b>Sum finansinntekter og finanskostnader</b>		<b>9 075</b>
<b>Resultat av periodens aktiviteter</b>		<b>1 327 552</b>
<b>AVREGNINGER OG DISPONERINGER</b>		
Avregning med statskassen (bruttobudsjetterte)	7	1 327 552
<b>Sum avregninger og disponeringer</b>		<b>1 327 552</b>
<b>INNKREVINGSVIRKSOMHET OG ANDRE OVERFØRINGER TIL STATEN</b>		
Avgifter og gebyrer direkte til statskassen		
Avregning med statskassen innkrevingsvirksomhet		
<b>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</b>		<b>0</b>
<b>TILSKUDDSFORVALTNING OG ANDRE OVERFØRINGER FRA STATEN</b>		
Utbetalinger av tilskudd til andre		
Avregning med statskassen tilskuddsforvaltning		
<b>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</b>		<b>0</b>

## BALANSE PER 31. DESEMBER

TALL I 1 000 KRONER	NOTER	31.12.2016	01.01.2016
<b>EIENDELER</b>			
<b>A. Anleggsmidler</b>			
<b>1) Immaterielle eiendeler</b>			
Forskning og utvikling			
Programvare og lignende rettigheter			
Immaterielle eiendeler under utførelse	<b>3</b>	14 410	17 153
<b>Sum immaterielle eiendeler</b>		<b>14 410</b>	<b>17 153</b>
<b>2) Varige driftsmidler</b>			
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	<b>4</b>	36 648 650	36 514 370
Maskiner og transportmidler	<b>4</b>	19 657	17 249
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	<b>4</b>	36 499	32 917
Anlegg under utførelse	<b>4</b>	4 262 460	2 997 087
Infrastruktureiendeler	<b>4</b>	2 474 638	2 517 061
<b>Sum varige driftsmidler</b>		<b>43 441 904</b>	<b>42 078 684</b>
<b>3) Finansielle anleggsmidler</b>			
Investeringer i aksjer og andeler			2
Obligasjoner			
Andre fordringer			
<b>Sum finansielle anleggsmidler</b>		<b>0</b>	<b>2</b>
<b>Sum anleggsmidler</b>		<b>43 456 314</b>	<b>42 095 839</b>
<b>B. Omløpsmidler</b>			
<b>1) Beholdninger av varer og driftsmateriell</b>			
Beholdninger av varer og driftsmateriell			
<b>Sum beholdning av varer og driftsmateriell</b>		<b>0</b>	<b>0</b>
<b>2) Fordringer</b>			
Kundefordringer	<b>8</b>	53 580	97 729
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	<b>9</b>	492 352	275 527
Andre fordringer	<b>10</b>	106 246	55 235
<b>Sum fordringer</b>		<b>652 178</b>	<b>428 491</b>
<b>3) Bankinnskudd, kontanter og lignende</b>			
Bankinnskudd			
Kontanter og lignende			
<b>Sum bankinnskudd, kontanter og lignende</b>		<b>0</b>	<b>0</b>
<b>Sum omløpsmidler</b>		<b>652 178</b>	<b>428 491</b>
<b>Sum eiendeler</b>		<b>44 108 492</b>	<b>42 524 330</b>

TALL I 1 000 KRONER	NOTER	31.12.2016	01.01.2016
<b>STATENS KAPITAL OG GJELD</b>			
<b>C. Statens kapital</b>			
<b>1) Virksomhetskapi tal</b>			
<b>Sum virksomhetskapi tal</b>		<b>0</b>	<b>0</b>
<b>2) Avregninger</b>			
Avregnet med statskassen (bruttobudsjetterte)	<b>7</b>	-44 583	-38 970
Avregnet med statskassen (1990, IB)	<b>7</b>	-222 896	-130 876
<b>Sum avregninger</b>		<b>-267 479</b>	<b>-169 846</b>
<b>III Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler</b>			
Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	<b>3, 4</b>	43 387 247	42 028 518
<b>Sum statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler</b>		<b>43 387 247</b>	<b>42 028 518</b>
<b>Sum statens kapital</b>		<b>43 119 768</b>	<b>41 858 672</b>
<b>D. Gjeld</b>			
<b>1) Avsetning for langsiktige forpliktelse r</b>			
Avsetninger langsiktige forpliktelse r			
<b>Sum avsetning for langsiktige forpliktelse r</b>		<b>0</b>	<b>0</b>
<b>2) Annen langsiktig gjeld</b>			
Øvrig langsiktig gjeld			
<b>Sum annen langsiktig gjeld</b>		<b>0</b>	<b>0</b>
<b>3) Kortsiktig gjeld</b>			
Leverandørgjeld		264 003	103 986
Skyldig skattetrekk		38 306	47 523
Skyldige offentlige avgifter		18 955	11 433
Avsatte feriepenge r		84 932	95 064
Mottatt forskuddsbetaling	<b>9</b>	28 685	23 808
Annen kortsiktig gjeld	<b>11</b>	553 843	383 844
<b>Sum kortsiktig gjeld</b>		<b>988 724</b>	<b>665 658</b>
<b>Sum gjeld</b>		<b>988 724</b>	<b>665 658</b>
<b>Sum statens kapital og gjeld</b>		<b>44 108 492</b>	<b>42 524 330</b>

## REGNSKAPSPRINSIPPER

### VIRKSOMHETSREGNSKAP AVLAGT I HENHOLD TIL DE STATLIGE REGNSKAPSSTANDARDENE (SRS)

**Virksomhetsregnskapet er satt opp i samsvar med de statlige regnskapsstandardene (SRS).**

Som følge av at de Statlige regnskapsstandardene (SRS) er blitt obligatoriske for de som fører periodisert regnskap i staten har Forsvarsbygg i samråd med Forsvarsdepartementet vedtatt at Forsvarsbygg skal føre og rapportere virksomhetsregnskapet i henhold til SRS fra og med regnskapsåret 2016. Resultatregnskapet for 2016 inneholder derfor ikke sammenligningstall for 2015.

#### Åpningsbalanse

Det er utarbeidet åpningsbalanse etter SRS for Forsvarsbygg per 01.01.2016 som er basert på avlagt og revisorgodkjent virksomhetsregnskap etter GRS pr 31.12.2015. Åpningsbalansen etter SRS baserer seg på kontinuitet i de allerede etablerte balanseverdier. Immaterielle eiendeler og varige driftsmidler er med dette verdsatt til historisk kost. Verdsettelsen av anleggsmidler som var balanseført pr. 31.12.2015 er derfor videreført i åpningsbalansen per 01.01.2016 til balanseført verdi (kontinuitet). Herunder er det til DFØ søkt om og innvilget unntak fra SRS 17 punkt 60-61.

Finansieringen av anleggsmidler (eksklusive finansielle anleggsmidler) som er inkludert i åpningsbalansen for første gang, er klassifisert som en avsetning under avsnittet Statens kapital på regnskapslinjen Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler. Denne avsetningen inntektsføres i takt med avskrivningen av de anleggsmidlene som finansieringen dekker.

Omløpsmidler er verdsatt til historisk kost. Kortsiktig gjeld er verdsatt til pålydende. Omløpsmidler, fratrukket kortsiktig gjeld og eventuelle øvrige avsetninger, fremkommer som avregninger.

#### PRINSIPPENDRINGER OG ENDRING AV SAMMENLIGNINGSTALL

I henhold til SRS 3 Prinsippendring, estimatendring og korrigering av feil skal fjorårstallene omarbeides for å være sammenlignbare. Forsvarsbygg har i 2016 første regnskapsår etter SRS og har derfor ikke sammenstillingstall i resultatregnskapet fra tidligere år.

#### Motsatt sammenstilling

Inntekt fra bevilgning inntektsføres i henhold til prinsippet om motsatt sammenstilling også ved årets slutt.

#### Statens kapital

Statens kapital er opprettet på gjeldssiden i balansen. Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler og avregninger er klassifisert som statens kapital.

#### TRANSAKSJONSBASERTE INNTEKTER

Inntekt resultatføres når den er opptjent. Transaksjoner resultatføres til

verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Inntektsføring ved salg av varer skjer på leveringstidspunktet. Salg av tjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

#### INNTEKTER FRA BEVILGINGER OG INNTEKT FRA TILSKUDD OG OVERFØRINGER

Inntekt fra bevilgninger og inntekt fra tilskudd og overføringer resultatføres i den perioden da aktivitetene som inntektene er forutsatt å finansiere er utført, det vil si i den perioden kostnadene påløper (motsatt sammenstilling). Prinsippet om motsatt sammenstilling er også benyttet ved årets slutt i henhold til SRS 10 Inntekt fra bevilgninger.

#### Driftsbevilgninger

Driftsbevilgningene inntektsføres i samme periode som aktiviteten de skal finansiere er utført, det vil si i den periode kostnaden påløper, og føres mot den kostnads- eller inntektspost i resultatregnskapet som den relaterer seg til.

#### Investeringsbevilgninger

Investeringsbevilgninger finansierer eiendommer, bygg og anlegg (EBA) i regnskapet. Den andelen av anskaffelsen av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler som overføres til anlegg under utførelse i balansen blir ikke inntektsføres på anskaffelsestidspunktet, men avsatt i balansen på regnskapslinjen statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler. I de tilfeller hvor prosjekter avsluttes uten at resultatet er et nytt bygg eller anlegg, tilbakeføres tilhørende avsetning i statens kapital.

Investeringsbevilgninger som skal dekke investeringsprosjekter som ikke skal aktiviseres behandles på samme måte som driftsbevilgninger.

I takt med kostnadsføringen av avskrivninger av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler inntektsføres et tilsvarende beløp fra avsetningen statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler. Periodens inntektsføring fra avsetningen resultatføres som inntekt fra bevilgninger. Dette medfører at kostnadsførte avskrivninger inngår i virksomhetens driftskostnader uten å få resultateffekt.

#### KOSTNADER

Utgifter som gjelder transaksjonsbaserte inntekter kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt. Utgifter som finansieres med inntekt fra bevilgning og inntekt fra tilskudd og overføringer, kostnadsføres i takt med at aktivitetene utføres.

#### Pensjoner

SRS 25 Ytelser til ansatte legger til grunn en forenklet regnskapsmessig tilnærming til pensjoner. Det er følgelig ikke gjort beregning eller avsetning for eventuell over-/underdekning i pensjonsordningen som tilsvarer NRS 6. Årets pensjonskostnad tilsvarer derfor årlig premiebeløp til Statens pensjonskasse (SPK).

#### KLASSIFISERING OG VURDERING AV ANLEGGSMIDLER

Anleggsmidler er varige og betydelige eiendeler som disponeres av virksomheten.



Med varig menes utnyttbar levetid på 3 år eller mer. Med betydelig menes enkeltstående anskaffelser (kjøp) med anskaffelseskost på kr 30 000 eller mer. Anleggsmidler er balanseført til anskaffelseskost fratrukket avskrivninger. Kontorinventar og datamaskiner (PC-er, servere m.m.) med utnyttbar levetid på 3 år eller mer er balanseført som egne grupper. Anleggsmidler nedskrives til virkelig verdi ved en eventuell bruksendring, dersom virkelig verdi er lavere enn balanseført verdi.

### Bygg og anlegg

Ved første gangs balanseføring vurderes bygg og anlegg til anskaffelseskost. Bygg og anlegg avskrives lineært over forventet levetid. Etterfølgende utgifter legges til driftsmidlets balanseførte verdi eller balanseføres separat når det er sannsynlig at fremtidige økonomiske fordeler tilknyttet utgiften vil tilflyte Forsvarsbygg og utgiften kan måles pålitelig. Øvrige vedlikeholdskostnader resultatføres i den perioden de påløper. Når et bygg og anlegg besluttes solgt, blir det foretatt en nedskrivning dersom forventet netto salgsverdi for bygget er lavere enn bokført verdi.

### NATO-finansierte bygg og anlegg

NATO-finansierte bygg og anlegg behandles på samme måte som øvrige bygg og anlegg.

### Tomter

Tomter balanseføres til anskaffelseskost og avskrives ikke.

### Anlegg under utførelse

Prosjekter som representerer anlegg under utførelse balanseføres til verdien av bokført produksjon for igangsatte investeringer i bygg og anlegg. Inntektsføringen blir gjort i takt med at kostnadene påløper. Det blir ikke gjort nedskrivninger for risiko for tap, da prosjektene er fullfinansiert av staten.

### Infrastruktur

Infrastruktur balanseføres til kostpris på tidspunkt for anskaffelse, og registreres særskilt på anleggsnummer. Infrastruktur avskrives lineært over forventet levetid, og vurderes årlig for nedskrivningsbehov.

### Andre anleggsmidler

Øvrige anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost og avskrives over anleggsmidlets forventede levetid. Utgifter forbundet med normalt vedlikehold og reparasjoner blir kostnadsført i den perioden de påløper. Utgifter ved større utskiftninger og fornyelser som øker driftsmidlenes levetid vesentlig balanseføres.

## KLASSIFISERING OG VURDERING AV OMLØPSMIDLER OG KORTSIKTIG GJELD

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmidler/langsiktig gjeld. Omløpsmidler vurderes til det laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet.

### Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer er oppført i balansen til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av individuelle vurderinger av de enkelte fordringene.

### Statens kapital

Statens kapital består av virksomhetskapital, avregninger og statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler i henhold til SRS 1 Oppstillingsplaner for resultatregnskap og balanse. Avsnittet viser statens samlede finansiering av virksomheten.

### Avregninger

For bruttobudsjetterte virksomheter er nettobeløpet av alle balanseposter, med unntak av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler, finansiert av avregnet med statskassen. Bruttobudsjetterte virksomheter presenterer ikke konsernkontiene i Norges Bank som bankinnskudd. Konsernkontiene inngår i avregnet med statskassen.

Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler

Balanseført verdi av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler har motpost i regnskapslinjen statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler.

## KONTANTSTRØMOPPSTILLING

Det er ikke utarbeidet kontantstrømoppstilling. Tilnærmet lik informasjon er presentert i artskontorapporteringen som en del av årsregnskapet.

## STATLIGE RAMMEBETINGELSER

### Selvassurandørprinsippet

Staten opererer som selvassurandør. Det er følgelig ikke inkludert poster i balanse eller resultatregnskap som søker å reflektere alternative netto forsikringskostnader eller forpliktelser.

### Statens konsernkontoordning

Statlige virksomheter omfattes av statens konsernkontoordning. Konsernkontoordningen innebærer at alle innbetalinger og utbetalinger daglig gjøres opp mot virksomhetens oppgjørskontoer i Norges Bank.

Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likvider gjennom året. Virksomhetene har en trekkrettighet på sin konsernkonto. For bruttobudsjetterte virksomheter nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto i Norges Bank ved overgang til nytt regnskapsår.

**NOTE 1 DRIFTINNEKTER**

TALL I 1 000 KRONER	31.12.2016	
<b>INNEKT FRA BEVILGNINGER</b>		
Inntekt fra bevilgning fra overordnet departement*	3 355 646	***
Inntektsført bevilgning ordinær drift	338 339	
Inntektsført investeringsbevilgning	3 017 307	
Inntekt fra bevilgning fra andre departement, belastningsfullmakt*	0	***
- brutto benyttet til investeringer i immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	-2 572 296	
- ubrukt bevilgning til investeringsformål (post 30-49)	0	***
+ utsatt inntekt fra avsetning knyttet til investeringer (avskrivninger)	1 054 922	
+ utsatt inntekt fra avsetning knyttet til investeringer (bokført verdi avhendede anleggsmidler)	87 054	
+ inntekt til dekning av pensjonskostnader**	0	
- utbetaling av tilskudd til andre	0	
Andre poster som vedrører bevilgninger (spesifiseres)		
<b>Sum inntekt fra bevilgninger</b>	<b>1 925 326</b>	

\*Vesentlige tildelinger kan spesifiseres per post på egne linjer.

\*\*Benyttes av virksomheter som får arbeidsgivers andel av pensjon dekket via samlet bevilgning til SPK.

\*\*\* Skal tilsammen tilsvare kolonnen periodiseringsprinsippet inntektsført bevilgning i tabellen nederst.

INNEKT FRA TILSKUDD OG OVERFØRINGER	31.12.2016	
Tilskudd/overføring	60 779	
<b>Sum inntekt fra tilskudd og overføringer</b>	<b>60 779</b>	
<b>SALGS- OG LEIEINNEKTER</b>		
Salgsinntekter avgiftspliktig	383 516	
Salgsinntekter avgiftsfritt	1 637 966	
Leieinntekter fast eiendom	2 661 204	
<b>Sum salgs- og leieinntekter</b>	<b>4 682 686</b>	
<b>ANDRE DRIFTSINNEKTER</b>		
Gevinst ved avgang anleggsmidler	297 480	
<b>Sum andre driftsinntekter</b>	<b>297 480</b>	
<b>Sum driftsinntekter</b>	<b>6 966 271</b>	

## GRUNNLAG FOR INNETKTSFØRING AV UTGIFTSBEVLINGNING

KAPITTEL OG POST	Kontantprinsippet			Periodiseringsprinsippet	
	Utgiftsbevilgning (samlet tildeling)	Inntektsbevilgning	Rapportert inntekt	Maksimalt beregnet grunnlag for inntektsføring	Inntektsført bevilgning***
171045 Innredning	317 192			317 192	
171046 Ekstraordinært vedlikehold	58 987			58 987	
171047 Investeringsutgifter	1 494 691			1 494 691	
176147 Kampflybase	1 628 022			1 628 022	
Netto driftsbevilgning (kap/post)	445 196			445 196	
<b>Sum</b>	<b>3 944 088</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>3 944 088</b>	<b>3 355 646</b>

Denne tabellen viser mottatte bevilgninger etter kontantprinsippet sammenholdt med inntektsført bevilgning i virksomhetsregnskapet etter periodiseringsprinsippet.

Kolonnen for utgiftsbevilgning består av bevilgninger overført fra foregående budsjettår og årets bevilgninger, redusert for avgitte belastningsfullmakter. Kolonnen for inntektsbevilgning viser eventuelle inntektskrav, og beløpet reduserer grunnlaget for inntektsføring. Kolonnen for rapportert inntekt viser inntekter rapportert til statsregnskapet ved årsslutt. Ved beregning av maksimalt grunnlag for inntektsføring er utgiftsbevilgningen redusert med det laveste av beløpene i kolonnen for henholdsvis inntektsbevilgning eller rapportert inntekt.

Inntektsført bevilgning i virksomhetsregnskapet kan normalt ikke overskride beløpet som fremgår i kolonnen maksimalt beregnet grunnlag for inntektsføring. Inntektsført bevilgning i virksomhetsregnskapet følger prinsippet om motsatt sammenstilling. Det vil si at inntekt fra bevilgning skal sammenstilles med påløpte kostnader i perioden. Mottatte belastningsfullmakter er inntektsført med trukket beløp. Konto 390 Inntekter fra bevilgning til ordinær drift, konto 392 Inntekter fra bevilgning til investering og konto 394 Ubenyttet investeringsbevilgning utgjør kolonnen for inntektsført bevilgning (periodiseringsprinsippet).

## NOTE 2 LØNSKOSTNADER

TALL I 1 000 KRONER	<b>31.12.16</b>
<b>Lønnskostnader</b>	
Lønn	767 374
Lønn balanseført ved egenutvikling av anleggsmidler (-)*	-183 728
Feriepenger	94 090
Arbeidsgiveravgift	112 714
Pensjonskostnader**	119 156
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-30 764
Andre ytelser	41 733
<b>Sum lønnskostnader</b>	<b>920 575</b>

Årsverk ved utløpet av perioden	1297
---------------------------------	------

\* Inneholder lønn og sosiale kostnader (feriepenger, arbeidsgiveravgift og pensjonskostnader).

\*\* Nærmere om pensjonskostnader

Pensjoner kostnadsføres i resultatregnskapet basert på faktisk påløpt premie for regnskapsåret. Premiesats for 2016 er 16,75 prosent. Premiesatsen for 2015 var 16,5 prosent.

**NOTE 3 IMMATERIELLE EIENDELER**

	Forskning og utvikling	Programvare og lignende rettigheter	Immaterielle eiendeler under utførelse	Sum
<b>Anskaffelseskost 01.01.2016</b>	<b>0</b>	<b>48 737</b>	<b>0</b>	<b>17 153</b>
Tilgang i 2016	0	3 904	0	35 488
Avgang anskaffelseskost i 2016 (-)	0	0	0	0
Fra immaterielle eiendeler under utførelse til annen gruppe i 2016	0	0	0	0
<b>Anskaffelseskost 31.12.2016</b>	<b>0</b>	<b>52 641</b>	<b>0</b>	<b>52 641</b>
Akkumulerte nedskrivninger 01.01.2016	0	0	0	0
Nedskrivninger i 2016	0	0	0	0
Akkumulerte avskrivninger 01.01.2016	0	31 584	0	31 584
Ordinære avskrivninger i 2016	0	6 647	0	6 647
Akkumulerte avskrivninger avgang i 2016 (-)	0	0	0	0
<b>Balansført verdi 31.12.2016</b>	<b>0</b>	<b>14 410</b>	<b>0</b>	<b>14 410</b>

Avskrivningssatser (levetider)

Virksomhetsspesifikt

3 - 10 år lineært

Ingen avskrivning

**NOTE 4 VARIGE DRIFTSMIDLER**

	Tomter	Bygninger og annen fast eiendom	Maskiner og transportmidler	Driftsløse, inventar, verktøy o.l.	Anlegg under utførelse	Infrastruktur-eiendeler	Sum
<b>Anskaffelseskost 01.01.2016</b>	<b>2 157 129</b>	<b>44 878 812</b>	<b>68 796</b>	<b>82 841</b>	<b>2 997 087</b>	<b>2 975 762</b>	<b>53 160 427</b>
Tilgang i 2016	6 000	1 273 161	8 524	18 306		57 925	1 363 916
Avgang stoppede prosjekter i 2016 (-)					-71 590		-71 590
Tilgang anlegg under utførelse					2 570 612		2 570 612
Avgang anskaffelseskost i 2016 (-)	-75 228	-17 158	-8 372	-3 530		-5 610	-109 898
<b>Fra anlegg under utførelse til annen gruppe i 2016</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>-1 233 649</b>	<b>0</b>	<b>-1 233 649</b>
Anskaffelseskost 31.12.2016	2 087 901	46 134 815	68 948	97 617	4 262 460	3 028 077	55 679 818
Akkumulerte nedskrivninger 01.01.2016	1 525	29 632	0	0	0	0	31 157
Nedskrivninger i 2016	13 556	-99 388	71	0	0	0	-85 761
Akkumulerte avskrivninger 01.01.2016	0	10 490 412	51 547	49 924	0	458 702	11 050 585
Ordinære avskrivninger i 2016	0	1 043 625	5 456	14 103	0	96 945	1 160 129
Akkumulerte avskrivninger avgang i 2016 (-)	<b>0</b>	<b>94 704</b>	<b>-7 783</b>	<b>-2 908</b>	<b>0</b>	<b>-2 208</b>	<b>81 805</b>
<b>Balansført verdi 31.12.2016</b>	<b>2 072 820</b>	<b>34 575 830</b>	<b>19 657</b>	<b>36 498</b>	<b>4 262 460</b>	<b>2 474 638</b>	<b>43 441 903</b>

Avskrivningssatser (levetider)	Ingen avskrivning	10-60 år lineært	3-15 år lineært	3-15 år lineært	Ingen avskrivning	10-60 år lineært	Sum
Avhendelse av varige driftsmidler i 2016:							
Salgssum ved avgang anleggsmidler		345 917		6			345 923
Bokført verdi avhendede anleggsmidler		-88 264		-1 210			-89 474
<b>= Regnskapsmessig gevinst/tap</b>	<b>0</b>	<b>257 653</b>	<b>0</b>	<b>-1 204</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>256 449</b>



**NOTE 5** ANDRE DRIFTSKOSTNADER

	<b>31.12.2016</b>
Husleie	34 405
Vedlikehold egne bygg og anlegg	1 601
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	2 770
Andre kostnader til drift av eiendom og lokaler	32 189
Leie av maskiner, inventar og lignende	64 102
Mindre utstyrsanskaffelser	30 760
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	2 419
Kjøp av fremmede tjenester	73 537
Reiser og diett	38 441
Tap og lignende	46 773
Øvrige driftskostnader	52 321
<b>Sum andre driftskostnader</b>	<b>379 318</b>

**OVERSIKT OVER ÅRLIGE LEIEBELØP I HENHOLD TIL LEIEAVTALER\***

	Varighet mellom ett og fem år	Varighet over fem år	Sum
Husleieavtaler	33 900		33 900
Øvrige leieavtaler	30 742		30 742
<b>Sum leieavtaler</b>	<b>64 642</b>		<b>64 642</b>

\*Kun vesentlige leieavtaler er spesifisert.

**NOTE 6** FINANSINTEKTER OG FINANSKOSTNADER

<b>FINANSINTEKTER</b>	<b>31.12.2016</b>
Renteinntekter	10 709
Valutagevinst (agio)	0
Utbytte fra selskaper	10
Annen finansinntekt	0
<b>Sum finansinntekter</b>	<b>10 719</b>

<b>FINANSKOSTNADER</b>	<b>31.12.2016</b>
Rentekostnad	1 645
Nedskrivning av aksjer	0
Valutatap (disagio)	0
Annen finanskostnad	0
<b>Sum finanskostnader</b>	<b>1 645</b>

**NOTE 7A SAMMENHENG MELLOM AVREGNET MED STATSKASSEN OG MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN**

## A) Avregnet med statskassen

	31.12.2016	01.01.2016	Endring
<b>Immaterielle eiendeler, varige driftsmidler og finansiering av disse</b>			
Immaterielle eiendeler	14 410	17 153	-2 743
Varige driftsmidler	43 441 904	42 078 684	1 363 220
Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	-43 387 247	-42 028 518	-1 358 729
<b>Sum</b>	<b>69 067</b>	<b>67 319</b>	<b>1 748</b>
<b>Finansielle anleggsmidler</b>			
Investeringer i aksjer og andeler	0	2	-2
Obligasjoner	0	0	0
Andre fordringer	0	0	0
<b>Sum</b>	<b>0</b>	<b>2</b>	<b>-2</b>
<b>Omløpsmidler</b>			
Beholdninger av varer og driftsmateriell	0	0	0
Kundefordringer	53 580	97 730	-44 150
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	492 352	275 527	82 950
Andre fordringer	106 246	55 234	51 012
Bankinnskudd, kontanter og lignende	0	0	0
<b>Sum</b>	<b>652 178</b>	<b>428 491</b>	<b>89 812</b>
<b>Langsiktige forpliktelser og gjeld</b>			
Avsetninger langsiktige forpliktelser	0	0	0
Øvrig langsiktig gjeld	0	0	0
<b>Sum</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>Kortsiktig gjeld</b>			
Leverandørgjeld	-264 003	-103 986	-160 017
Skyldig skattetrekk	-38 306	-47 523	9 217
Skyldige offentlige avgifter	-18 955	-11 433	-7 522
Avsatte feriepenger	-84 932	-95 064	10 132
Mottatt forskuddsbetaling	-28 685	-23 808	-4 877
Annen kortsiktig gjeld	-553 843	-383 844	-169 999
<b>Sum</b>	<b>-988 724</b>	<b>-665 658</b>	<b>-323 066</b>
<b>Avregnet med statskassen*</b>	<b>-267 479</b>	<b>-169 846</b>	<b>-231 508</b>

Finansieringen av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler fremgår som hovedregel av regnskapslinjen Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler.

Finansieringen av nettosummen av omløpsmidler og kortsiktig gjeld fremgår som hovedregel av regnskapslinjen Avregnet med statskassen.

\*Sum endring i avregnet med statskassen skal stemme med sum i endringskolonnen ovenfor.

---

**AVSTEMMING AV ENDRING I AVREGNET MED STATSKASSEN (KONGRUENSAVVIK)**

<b>Konsernkonto utbetaling</b>	<b>-6 863 351</b>
<b>Konsernkonto innbetaling</b>	<b>5 038 326</b>
Netto trekk konsernkonto	-1 825 025
- Innbetaling innkrevingsvirksomhet og andre overføringer	0
+ Utbetaling tilskuddsforvaltning og andre overføringer	0
+ Inntektsført fra bevilgning (underkonto 1991 og 1992)	3 369 059
- Gruppeliv/arbeidsgiveravgift (underkonto 1985 og 1986)	-113 225
+ Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift (underkonto 1987)	0
- Tilbakeførte utsatte inntekter ved avgang anleggsmidler, der avsetningen ikke er resultatført (underkonto 1996)	0
Korrigerings av avsetning for feriepengene (ansatte som går over i annen statlig stilling)	-5 624
Andre avstemmingsposter (spesifiseres)	0
Forskjell mellom resultatført og netto trekk på konsernkonto	1 425 185
<b>Resultat av periodens aktiviteter før avregning med statskassen</b>	<b>-1327 552</b>
<b>Sum endring i avregnet med statskassen*</b>	<b>97 633</b>

\*Sum endring i avregnet med statskassen skal stemme med sum i endringskolonnen ovenfor.

## NOTE 7B SAMMENHENG MELLOM AVREGNET MED STATSKASSEN OG MELLOMVÆRENDE MED STATSKASSEN (BRUTTOBUDSJETERTE VIRKSOMHETER)

B) Forskjellen mellom avregnet med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2016	31.12.2016	Forskjell
	Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	
<b>Immaterielle eiendeler, varige driftsmidler og finansiering av disse</b>			
Immaterielle eiendeler	14 410	0	14 410
Varige driftsmidler	<b>43 441 904</b>	<b>0</b>	<b>43 441 904</b>
Statens finansiering av immaterielle eiendeler og varige driftsmidler	-43 387 247	0	-43 387 247
<b>Sum</b>	<b>69 067</b>	<b>0</b>	<b>69 067</b>
<b>Finansielle anleggsmidler</b>			
Investeringer i aksjer og andeler	0	0	0
Obligasjoner	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Andre fordringer	0	0	0
<b>Sum</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>Omløpsmidler</b>			
Beholdninger av varer og driftsmateriell	0	0	0
Kundefordringer	53 580	-227	53 807
Opptjente, ikke fakturerte inntekter	358 477	0	358 477
Andre fordringer	<b>106 246</b>	<b>0</b>	<b>106 246</b>
Bankinnskudd, kontanter og lignende	0	0	0
<b>Sum</b>	<b>652 178</b>	<b>-227</b>	<b>518 530</b>
<b>Langsiktige forpliktelser og gjeld</b>			
Avsetninger langsiktige forpliktelser	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Øvrig langsiktig gjeld	0	0	0
<b>Sum</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-264 003	0	-264 003
Skyldig skattetrekk	-38 306	-36 890	-1 416
Skyldige offentlige avgifter	-18 955	-7 466	-11 489
Avsatte feriepenger	-84 932	0	-84 932
Mottatt forskuddsbetaling	<b>-28 685</b>	<b>0</b>	<b>-28 685</b>
Annen kortsiktig gjeld	<b>-553 843</b>		<b>-553 843</b>
<b>Sum</b>	<b>-988 724</b>	<b>-44 356</b>	<b>-944 368</b>
<b>Sum</b>	<b>-267 479</b>	<b>-44 583</b>	<b>-356 771</b>

Mellomværende med statskassen består av kortsiktige fordringer og gjeld som etter økonomiregelverket er rapportert til statsregnskapet (S-rapport). Avregnet med statskassen viser finansieringen av virksomhetens netto omløpsmidler. Netto omløpsmidler består av kortsiktige eiendeler som beholdninger og kundefordringer, redusert for kortsiktig gjeld som leverandørgjeld og skyldige skatter og avgifter. Dersom virksomheten har finansielle anleggsmidler eller langsiktige forpliktelser inngår disse i beregningen av avregnet med statskassen.



**NOTE 8** KUNDEFORDRINGER

	31.12.2016	01.01.2016
Kundefordringer til pålydende	55 416	96 015
Avsatt til forventet tap (-)	-1 836	-1 714
<b>Sum kundefordringer</b>	<b>53 580</b>	<b>97 729</b>

**NOTE 9** OPPTJENTE, IKKE FAKTURERTE INNTEKTER / MOTTATT FORSKUDDSBETALING

	31.12.2016	01.01.2016
Opptjent ikke fakturerte inntekter	492 352	275 527
<b>Sum</b>	<b>492 352</b>	<b>275 527</b>

	31.12.2016	01.01.2016
Mottatt forskuddsbetaling	28 685	23 808
<b>Sum mottatt forskuddsbetaling</b>	<b>28 685</b>	<b>23 808</b>

**NOTE 10** ANDRE KORTSIKTIGE FORDRINGER

	31.12.2016	01.01.2016
Forskuddsbetalt lønn	0	0
Reiseforskudd	0	0
Personallån	227	173
Andre fordringer på ansatte	0	0
Forskuddsbetalt leie	26 137	20 300
Andre forskuddsbetalte kostnader	79 882	34 762
Andre fordringer	0	0
<b>Sum andre kortsiktige fordringer</b>	<b>106 246</b>	<b>55 235</b>

**NOTE 11** ANNEN KORTSIKTIG GJELD

	31.12.2016	01.01.2016
Skyldig lønn	0	0
Annen gjeld til ansatte	0	0
Påløpte kostnader	436 442	383 844
Avstemningsdifferanser ved rapportering til statsregnskapet	0	0
Annen kortsiktig gjeld	117 401	0
<b>Sum annen kortsiktig gjeld</b>	<b>553 843</b>	<b>383 844</b>

## NOTE 12 MELLOMVÆRENDE EIER

Mellomværende eier består hovedsakelig av fordring knyttet til skattetrekk. Kontantmessig resultat fra salg av eiendommer og kapitalelementet i husleien overføres årlig til

	31.12.2016	2015	2014	2013
Overført overskudd kontantregnskapet	636 160	896 261	765 944	762 192
Overført overskudd ved salg av EBA	413 678	153 588	167 889	197 122
<b>Sum overføringer eier</b>	<b>1 049 838</b>	<b>1 049 849</b>	<b>933 833</b>	<b>959 314</b>

## PRINSIPPNOTE TIL ÅRSREGNSKAPET – FOR OPPSTILLING AV BEVLGNINGSRAPPORTERING OG ARTSKONTORRAPPORTERING

Årsregnskap for Forsvarsbygg er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsepunkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016 og krav fastsatt av Forsvarsdepartementet.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a. Regnskapet følger kalenderåret
- b. Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c. Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d. Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "Netto rapportert til bevilgningsregnskapet" er lik i begge oppstillingene.

Virksomheter er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året men har trekkrettigheter på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

### Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som virksomheten har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

### Artskontorrapporteringen

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorrapporteringen viser regnskapstall virksomheten har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

## OPPSTILLING AV BEVILGNINGSRAPPORTERING 31.12.2016 – BRUTTOBUDSJETTERTE VIRKSOMHETER

TALL I 1 000 KRONER

VIRKSOMHET I FORSVARSBYGG

Utgifts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2016	Merutgift (-) og mindre-utgift
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	01	Driftsutgifter, kan overføres		3 656 260	3 754 434	-98 174
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	45	Innredning, kan overføres		317 192	226 777	90 415
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	46	Komponentutskiftning, kan overføres		58 987	57 484	1 503
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	47	Nybygg og nyanlegg, kan overføres		1 494 691	1 458 537	36 154
1761	Nye kampfly med baseløsning	47	Nybygg og nyanlegg, kan overføres		1 628 022	1 250 903	377 119
1633	Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift	01	Driftsutgifter				
<b>Sum utgiftsført</b>					<b>7 155 152</b>	<b>6 748 135</b>	
Inntekts- kapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2016	Merutgift (-) og mindre-utgift
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	01			4 272 718	4 390 594	117 876
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg	47			396 000	413 678	17 678
5700	Folketrygdens inntekter	72	Arbeidsgiveravgift			113 225	
<b>Sum inntektsført</b>					<b>4 668 718</b>	<b>4 917 497</b>	
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						<b>1 830 638</b>	
<b>Kapitalkontoer</b>							
60079501	Norges Bank KK /innbetalinger					<b>5 038 326</b>	
60079502	Norges Bank KK/utbetalinger					<b>-6 863 351</b>	
724090	Endring i mellomværende med statskassen					<b>-5 613</b>	
<b>Sum rapportert</b>						<b>0</b>	
<b>Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)</b>							
<b>Konto</b>	<b>Tekst</b>				<b>2016</b>	<b>2015</b>	<b>Endring</b>
724090	Mellomværende med statskassen				44 583	38 970	5 613

\* Samlet tildeling skal ikke reduseres med eventuelle avgitte belastningsfullmakter. Se note B for nærmere forklaring.

**NOTE A FORKLARING AV SAMLET TILDELING UTGIFTER**

TALL I 1 000 KRONER

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelingen	Samlet tildeling
1710/01	152 505	3 503 755	3 656 260
1710/45		317 192	317 192
1710/46	2 708	56 279	58 987
1710/47	45 382	1 449 309	1 494 691
1761/47	187 387	1 440 635	1 628 022
4710/01		4 272 718	4 272 718
4710/47		396 000	396 000

**NOTE B FORKLARING TIL BRUKTE FULLMAKTER OG BEREGNING AV MULIG OVERFØRBART BELØP TIL NESTE ÅR**

TALL I 1 000 KRONER

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre i hht. avgitte belastningsfullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindreutgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp*	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
1710/01	Kan overføres	-98 174		-98 174	117 876			19 702	6 845 323	19 702
1710/45	Kan overføres	90 415		90 415				90 415	317 192	90 415
1710/46	Kan overføres	1 503		1 503				1 503	170 138	1 503
1710/47	Kan overføres	36 154		36 154	17 678			53 832	2 994 067	53 832
1761/47	Kan overføres	377 119		377 119				377 119	2 150 529	377 119

\*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet «kan overføres». Se årlig rundskriv R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

**FORKLARING TIL BRUK AV BUDSJETTFULLMAKTER****Kapittel 1710, post 01**

Forsvarsbyggs inntekter fra utleie av EBA budsjetteres på kapittel 4710, post 01, mens utgiftene til ivaretagelse av bygningsmassen budsjetteres på kapittel 1710, post 01. Inntektene vil være høyere enn utgiftene som følge av at leien inneholder et kapitalelement (avskrivninger). Forskjell mellom utgift og inntekt på de enkelte poster skyldes ulik forfallsdato og oppgjørdsdato på utgående og inngående fakturaer. Merinntekt på 117,876 millioner kroner kommer fra kapittel 4710 post 01. Totalt fremkommer det en netto mindreutgift på 19,702 millioner kroner som vil bli søkt overført til 2017.

**Kapittel 1710, post 45**

Mindreutgiften på 90,415 millioner kroner vil bli søkt overført til 2017.

**Kapittel 1710, post 46**

Mindreutgiften på 1,503 millioner kroner vil bli søkt overført til 2017.

**Kapittel 1710, post 47**

Mindreutgiften på 53,832 millioner kroner vil bli søkt overført til 2017. I sum mindreutgift er det tatt hensyn til merinntekt på 17,678 millioner kroner som er rapportert på kapittel 4710 post 47 (avhending) Ved overføring til 2017 inngår beløpet i 1710/47.

**Kapittel 1761, post 47**

Mindreutgiften på 377,119 millioner kroner vil bli søkt overført til 2017.



## OPPSTILLING AV ARTSKONTORAPPORTERINGEN 31.12.2016

	2016	2015
<b>Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet</b>		
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	35 596	27 279
Salgs- og leieinnbetalinger	4 488 967	4 282 859
Andre innbetalinger		
<b>Sum innbetalinger fra drift</b>	<b>4 524 563</b>	<b>4 310 138</b>
<b>Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet</b>		
Utbetalinger til lønn	891 240	1 194 238
Andre utbetalinger til drift	2 928 830	2 566 178
<b>Sum utbetalinger til drift</b>	<b>3 820 071</b>	<b>3 760 416</b>
Netto rapporterte driftsutgifter	-704 492	-549 722
<b>Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet</b>		
Innbetaling av investeringsinntekter , salg - avhending EBA	356 034	230 710
Innbetaling av finansinntekter	10 347	2 088
<b>Sum investerings- og finansinntekter</b>	<b>366 381</b>	<b>232 798</b>
<b>Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet</b>		
Utbetaling til investeringer	3 012 979	1 995 743
Utbetaling av finansutgifter	1 646	316
<b>Sum investerings- og finansutgifter</b>	<b>3 014 625</b>	<b>1 996 059</b>
<b>Netto rapporterte investerings- og finansutgifter</b>	<b>2 648 244</b>	<b>1 763 261</b>
<b>Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler*</b>		
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)	113 225	119 504
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		
Netto rapporterte utgifter på felleskapitler	-113 225	-119 504
<b>Netto rapportert til bevilgningsregnskapet</b>	<b>1 830 527</b>	<b>1 094 035</b>
<b>Oversikt over mellomværende med statskassen**</b>		
<b>Eiendeler og gjeld</b>	<b>2016</b>	<b>2015</b>
154 Forskudd ansatte	-227	-169
16** Merverdiavgift	-4	711
260 Skyldig skattetrekk	36 890	38 868
261 Påleggstrekk	15	74
263 Pensjonstrekk	1 932	-514
27** Merverdiavgift	5 977	
<b>Sum mellomværende med statskassen</b>	<b>44 583</b>	<b>38 970</b>

\* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.

\*\* Spesifiser og legg til linjer ved behov.

Årsrapport 2016

